

הישיבה השלוש-עשרה של הכנסת השתיים-עשרה

יום שני, י"ח בטבת התשמ"ט (26 בדצמבר 1988)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:02

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת אמנון רובינשטיין: הצעת חוק הבחירות לכנסת (תיקון) (בחירות כנציגויות ישראל בחו"ל), התשמ"ט — 1988, מאת חברי הכנסת ד' מגן ומ' קליינר: הצעת חוק ייעול המשק, התשמ"ט — 1988, מאת חברי הכנסת ד' מגן וש' עמור: הצעת חוק ייסוד: הכנסת (החלפת סעיף 24 — מניין חוקי), מאת חברי הכנסת ד' מגן וש' עמור: הצעת חוק שכר מינימום (תיקון — פרמיות), התשמ"ט — 1988, מאת חברי הכנסת מ' וילנר, ת' טובי, ת' זיארד וצ' ביטון: הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1988, מאת חברי הכנסת ש' אלוני ור' כהן: הצעת חוק מינהל מקרקעי ישראל (תיקון), התשמ"ט — 1988, מאת קבוצת חברי הכנסת: הצעת חוק התאגידים (הגבלת שכר והסדרי פרישה), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת יאיר צבן: הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1988, מאת חברת הכנסת שרה דורון: הצעת חוק מפעל הפיס (אישור תקציב), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת חיים רמון: הצעת חוק העונשין (תיקון — תוספת פיגור על אייתשלוש קנס), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת דוד צוקר: הצעת חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון — הצגת מחיר ואזהרות בריאות), התשמ"ט — 1988, מאת חברי הכנסת ד' צוקר וד' תיכון: הצעת חוק השבות (תיקון — שריון הגדרת יהודי), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת מיכאל בר-זוהר.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנני מתכבד בזה לפתוח את הישיבה.

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לדיון מוקדם — הצעת חוק להבראת תאגידים בקשיים, התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת שמעון שטריח: הצעת חוק ייסוד: הכנסת (תיקון — תאריך הבחירות), מאת חבר הכנסת דוד מגן: הצעת חוק ייסוד: הכנסת (תיקון — פתיחת הכנסת והצהרת אמונים), מאת חבר הכנסת דוד מגן: הצעת חוק יסודות המשפט (תיקון), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת יצחק לוי: הצעת חוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב) (תיקון — נפגעי אלימות), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת עמנואל זיסמן: הצעת חוק לאיסור מניעת שירות, התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת דוד צוקר: הצעת חוק לתיקון פקודת מניעת טרור (מס' 3), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה: הצעת חוק שטח המדינה וגבולותיה, התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת רפאל איתן: הצעת חוק לתיקון פקודת החברות (דוח על הטבות לבכירים), התשמ"ט — 1988, מאת חבר הכנסת יאיר צבן: הצעת חוק לביטול פקודת ההצגות הציבוריות (ביקורת).

ב. הודעה על מינויים של סגני שרים

היו"ר ד' שילנסקי:

לפנינו הודעה על מינויים של סגני שרים. ימסור את ההודעה ראש הממשלה, כבוד ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה י' שמיר:

אדוני יושב-ראש הכנסת, אני מבקש להודיע לכנסת, בהתאם לסעיף 34 לחוק ייסוד: הממשלה, כי הממשלה אישרה, על-פי בקשת השרים הנוגעים בדבר, מינוי של סגני השרים כדלקמן:

חבר הכנסת יוסף ביילין — סגן שר האוצר; חבר הכנסת

בנימין נתניהו — סגן שר החוץ; חבר הכנסת משה זאב פלדמן — סגן שר העבודה והרווחה.

עם מסירת ההודעה לכנסת ייכנסו סגני השרים לתפקידם. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לכבוד ראש הממשלה, אני מברך את סגני השרים החדשים ומאחל להם הצלחה, בשעה טובה ומוצלחת.

ג. הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1988*

(קריאה ראשונה)

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מאחר שנודמן לי להגיש הצעת חוק הנוגעת לבחירות לרשויות המקומיות, אומר מלים מספר על מערכת הבחירות שתחלוק בעוד כחודשיים, בעזרת השם.

הבחירות תערכנה ב־147 רשויות מקומיות, שמתוכן 42 הן עיריות.

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
— — — בעוד חודשיים?

שר הפנים א' דרעי:
גם לכך אני אחיח.

מספר התושבים המתגוררים ברשויות מקומיות אלה הוא 4,145,611; מספר הבוחרים בהן הוא 2,728,722. ניתן לומר, אם כן, שרובם המכריע של תושבי ישראל, למעט תושבי המועצות האזוריות, יוכלו להשתתף בבחירות כדי לעצב את פני השלטון המקומי הרצוי להם.

חלקנו במערכה זו בהדרכה ובהכוננה על-ידי פקדי הבחירות בכל אחת מהרשויות המקומיות, בעזרת המפקח הארצי על הבחירות וחבר עוזריו. אין זה דבר קל כאשר הבחירות תתקיימנה ב־4,083 קלפיות בכל רחבי הארץ.

זו פעם שלישית שמדינת ישראל מעניקה מימון בחירות מאוצר המדינה לא רק למפלגות גדולות או לסיעות מקומיות, אלא גם לקבוצות אזוריים המתכוננים להגיש רשימות מועמדים למועצת הרשות המקומית. ככל הידוע לי, אין לדבר הזה אח ורע בעולם. הסדר זה הוא דוגמה להתחשבות מרחיקה לכת בתהליך הדמוקרטי, תוך מתן תשומת-לב לשוויון הודמנויות בין האזרחים.

בקשתי מכל אותן קבוצות בוחרים הרוצות לנצל אפשרות נדירה זאת, שיעמדו בלוח הזמנים, ויקפידו ככל האפשר על מילוי הבקשות עד לתאריך הקובע, הוא יום ראשון הבא, שיבוא עלינו לטובה, כ"ז בטבת התשמ"ט, 1 בינואר 1989. אנו, מצדנו, נעשה כמיטב יכולתנו כדי לעזור ולייעץ לכל הפונה אלינו, כפי שעשינו על-ידי פרסום מודעות מאירות עיניים בחלק מן העיתונים, וארגון קו פתוח לצורך מתן מידע דרך הטלפון. אנו נמשיך בפעולות אלה ונשתדל לעזור ככל יכולתנו.

כבר עתה ייאמר, כי אני רואה בשלטון המקומי נדבך חשוב ביותר בחיי האזרח. סוף סוף הרשויות המקומיות הן מוסדות השלטון העומדים בחזית הראשונה מול האזרח, ומעניקים לו את השירותים החשובים לו, ואני מקווה, כשר פנים חדש, לשיחית פעולה פורה עם ראשי הרשויות המקומיות, כפי שהיה לי בתפקידי עד כה.

יש לזכור, כי בבחירות אלה נבחרים קרוב ל־1,900 חברי מועצה, מספר גדול של נבחרים ציבורי המהווים את חוט השדרה הרחב של החיים הפוליטיים בארץ. המדינה מקציבה כ־30 מיליון שקל כמימון מטעמה לבחירות אלה, וזאת כדי להבטיח שכל מי שרואה בשלטון המקומי ייעוד, יוכל להשתתף בבחירות ומחסור בכסף לא יעכב בעדו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1988. יציג את החוק שר הפנים. כבוד שר הפנים, בבקשה.

שר הפנים א' דרעי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, החוק שאני מתכבד להציג לפני הבית עניינו פנקס הבוחרים לרשויות המקומיות. את פנקס הבוחרים לכל שנה מכינים, בדרך כלל, בתהליך ממושך למדי הכולל הצגה, אפשרות לעררים לפני שר הפנים ואפשרות לערעורים בבית-המשפט — בין שזה על כך ששמו של אדם הושמט מהפנקס שלא כדיו ובין שזה, בתנאים מסוימים, על כך שאדם נכלל בפנקס שלא כדיו — ולאחר כל ההליכים האלה נכנס הפנקס לתוקף בט"ו באב של כל שנה.

לקראת הבחירות לכנסת השתיים-עשרה הגיש חבר הכנסת רפאל איתן הצעת חוק פרטית, שמטרתה לאפשר את הכללתם בפנקס הבוחרים של כל אלה שהגיעו לגיל 18 עד יום הבחירות.

הצעת חוק זו נתקבלה בכנסת ביום י"ג באב התשמ"ח, 27 ביולי 1988, ונקבע בה, בין היתר, בסעיף 2:

"לענין הבחירות לכלל הרשויות המקומיות שייערכו ביום הבחירות לכנסת השתיים-עשרה יראו בחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה — 1965, כאילו בסעיף 11א במקום פסקה (1) נאמר:

"(1) רשימות הבוחרים של אזורי הקלפי שהיו ביום הקובע כתחום אותה רשות מקומית: הרשימות יהיו אלה שהוכנו לפי חוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב), התשכ"ט — 1969, וחוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988, והן בתוקף ביום הבחירות לאחר שהושלמו ותוקנו לפי אותם חוקים".

במלים אחרות, בסעיף זה נקבע העיקרון, שהפנקס שהוכן לבחירות לכנסת ישמש גם לבחירות לרשויות המקומיות שייערכו ביום הבחירות לכנסת השתיים-עשרה".

ואולם יום קודם לכן, ביום י"ב באב התשמ"ח, 26 ביולי 1988, נתקבל בכנסת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988, שדחה את הבחירות לרשויות המקומיות ליום כ"ג באדר א' התשמ"ט, 28 בפברואר 1989.

הואיל והבחירות נדחו, פנקס הבוחרים, שאמור היה לשמש אותנו לבחירות לרשויות המקומיות, שהיו אמורות להיערך יחד עם הבחירות לכנסת השתיים-עשרה — אינו תקף.

מטרת החוק המוצע היא לקבוע, כי הפנקס המתוקן ישמש לבחירות לרשויות המקומיות גם אם הן ייערכו בתאריך הנדחה, היינו בחודש אדר א' התשמ"ט.

התיקון הוא תיקון טכני, החלפת כמה מלים, אך חשיבותו רבה, כי אחרת לא יהיה ניתן לקיים את הבחירות לרשויות המקומיות.

אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 1911).

ההצעה השנייה נוגעת לבחירות לרשויות המקומיות עצמן. כל מי שמחשיב את חחוס הפעולה המוניציפאלית, הן בשל ההיבטים החברתיים שלה והן, במיוחד, בשל ההיבט של ארגון חיי קהילה, חש צער מסוים על שהבחירות הללו מתנהלות כאשר תשומת-הלב של הציבור איננה ממוקדת בבכירות המקומיות, המוניציפאליות. אחת הסתירות במציאות הפוליטית שלנו היא הפופולריות הרבה שזוכות לה כל התביעות לשינוי שיטת הבחירות ולהעמדתן על בסיס מקומי, אזורי ואישי מצד אחד, והאדישות שיש בציבור לבחירות לרשויות המקומיות, שבהן כבר הנהגנו את הבחירות האישיות, ומטבע הדברים, הבסיס של הבחירות הוא לוקלי, הוא מוניציפאלי. הדבר הזה צריך לעורר כמה מחשבות גם לגבי הכוונות לשנות את שיטת הבחירות ובאיוז כיוון, אבל הוא חייב, בהקשר של הבחירות הממשמשות ובאות, להעסיק את הכנסת בשאלה כיצד אנחנו מקדמים את המחשבה המוניציפאלית שלנו, את הטיפול ברשויות המקומיות ואת מעורבות הציבור בכך.

אני רוצה לפנות לשר הפנים החדש שלנו ולומר לו, שאם אומנם הוא יחפש דרכים להגברת המעורבות של הציבור הרחב בשאלות המוניציפאליות, ראשית, הוא ימצא בנו שותפים נאמנים לפעילות זו. אבל, הדבר הזה לא יעשה בלי שנגקוט שורה של צעדי חקיקה שיאפשרו מעורבות של התושבים המושחתת ומעוגנת בחוק, למשל, צריך לעגן בחוק את מעמדם של ועדי רבעים ושכונות, לתת להם סמכויות, לאפשר לארגונים חלקיים, מקומיים, של שכונות, של שכונות, של רבעים, למלא תפקיד הרבה יותר אוטונומי, הרבה יותר פעיל, בארגון החיים של התושבים. יוזמות מהסוג הזה יש בכוחן, לפי דעתי, להגביר את המעורבות של הציבור בבכירות המוניציפאליות, והדבר הזה גם יסלול בעתיד דרך ליתר מעורבות בבחירות לשלטון המקומי. תודה רבה.

ה"ור ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת יאיר צבן. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים אורון, ואחריו — לחבר הכנסת דוד צוקר. הם אינם באולם. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר מזרחי, ואחריו — לחבר הכנסת רפאל פנחסי.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכיוון שזה לי הנאום הראשון בכנסת, ברצוני לברך את היושב-ראש על בחירתו לתפקיד ולאחל לו הצלחה.

ה"ור ד' שילנסקי:

תודה רבה.

אליעזר מזרחי (אגודת ישראל):

כמו כן, הנני מברך את חברי הכנסת על היכרותם ומאחל לכולם עבודה טובה ומעילה למען ציבור בוחריו ולמען עם ישראל כולו. ואחרון, ידידי השר דרעי, ברכה עם היכרתו לכהן כשר הפנים, הצלחה בתפקידו.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק הבחירות לכנסת השתיים-עשרה (הוראות שעה) הינה טכנית בעיקרה ונועדה להביא לידי כך שפנקסי הבוחרים המתוקנים יוכלו לשמש גם לבחירות לרשויות המקומיות בתורש אר א' הקרוב. סיעתנו תומכת בחוק, אם כי מן הראוי להעיר, לפחות לפי הפרסומים בעיתונות, שבמקרה של דחיית הבחירות לרשויות המקומיות ייתכן שיהיה צורך בחקיקה נוסף, בהתאם לתאריך שייקבע.

ניצלתי את ההזדמנות כדי לפנות למי שרוצים להשתתף בבחירות, שיעשו את כל הפעולות הדרושות בעוד מועד. אני פונה לכל אזרחי מדינת ישראל, שישתתפו בבחירות כדי לעצב את דמות מועצת הרשות המקומית שלהם. בשנים האחרונות היינו עדים להתמעטות הבוחרים בבחירות לרשויות המקומיות. אני מקווה כי הפעם הזאת יגלו אזרחי ישראל עניין בבחירות אלה.

אשר להצעת החוק, כפי שאמרתי, אני מציע להעבירה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

בסיום דברי אתייחס לשאלה של חבר הכנסת צבן, האם הבחירות יתקיימו או לא. מבחינת החוק, כל עוד לא שונה החוק, הבחירות יתקיימו. עמדת משרד הפנים ועמדתי היא שצריך לעשות הכול כדי שהבחירות יתקיימו במועדן. אי-אפשר להמשיך מערכת בחירות של שנה שלמה כפי שקורה היום ברשויות המקומיות, במצב של אווירת בזבזנות וחוסר פיקוח. אני חושב שגם מבחינה אחת צריך לקיים בחירות במועדן. הבחירות היו אמורות להתקיים. התהליך החל, כבר יש פקדי בחירות בכל הרשויות המקומיות. כל מי שהיה צריך להציג ולהזהות כבר זוהה, ולכן אינני חושב — אלא אם כן הכנסת תעשה זאת — שאפשר לעצור את התהליך הזה. המשרד ואני נתנגד לזה ולא נסכים שהבחירות יידחו. תודה רבה.

ה"ור ד' שילנסקי:

תודה רבה לכבוד שר הפנים.

מאחר שזו הופעת בכורה שלך בפני הכנסת, אני מנצל את ההזדמנות לברך אותך ולאחל לך הצלחה במילוי תפקידך.

ראשון המשתתפים בדיון חבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שר הפנים החדש, שעלה לראשונה בתוקף תפקידו כאן לדוכן הכנסת, איננו חבר כנסת, אבל הנוהג המקובל בינינו לברך את עמיתינו החדשים חל גם על חריגים מעין אלה שהם שרים שאינם חברי הכנסת. בחפץ-לב אני ממלא את החובה הנעימה הזאת למצוא את כף הזכות בהערכת אישיותו של שר הפנים החדש, אריה דרעי, שרכש לו שם של אדם מוכשר מאוד, בעל יכולת רבה, שיוכל מבחינת כישוריו ללא ספק לבצע את התפקיד שמוטל עליו, גם אם דרכי מדיניותו יהיו שוניים במהלכות.

אני מברך אותו ומאחל לו שהוא יסאב עוז ותעצומות נפש ממעיינות זכים וטהורים גם של המורשת היהודית וגם של מערכת החוק והמשפט שלנו, ושלא תפניה עיניו אל המעיין הלא-יכון להשראה בפעולתו כשר הפנים.

רבתי חברי הכנסת, אדוני היושב-ראש, עליתי לכאן כדי להעיר שתי הערות קצרות. חוק הבחירות לכנסת שאנחנו כאן באים לתקן אותו בהקשר של הבחירות לרשויות המקומיות, מבקש חיקונים דחופים בעניינים שונים שנחשפו במערכת הבחירות לאחרונה, גם בכל מה שנוגע להבטחת זכות בחירה או אפשרות בחירה לאלה שראוי להבטיח להם את אלה: הכוונה שלי במיוחד לחולים בבתי-החולים ולאלה שמשרתים את המדינה בתפקידים רשמיים בחפץ-לארץ — וגם בכל מה שנוגע לשינויים באופני תעמולה ודרכי הסברה שמתבקשים מהלקח של הבחירות האחרונות. בהצעת החוק הפרטית שהוגשה בנושא חוק מימון מפלגות יש כמה שינויים שאני וסיעתי העלינו כדי להגביל את ההוצאות של המפלגות ואת תחומי התחרות בין המפלגות בתחומים שונים. שמעתי שהדברים האלה כבר נקלטו.

דרעי חולל כמה וכמה תקדימים מבורכים ואנו מבקשים לאחל לו הצלחה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מבקש לכרך את השר על החלטתו האמציעה לקיים את הבחירות במועדן. היו שיקולים רבים שלא לקיים את הבחירות במועדן, אבל כדרכו, כמי שרגיל לקבל החלטות אמיצות, גם זו אחת ההחלטות האמיצות של שר הפנים, לקיים את הבחירות במועדן למרות הקשיים והבעיות שהוא עלול להתמודד אתם. מניסיוני ומהכרתי את האיש כמי שעמד בראש המשרד, אני בטוח שהשר דרעי ודאי יוכל למלא את התפקיד בצורה חיובית ביותר, ולכן אנחנו — סיעת ש"ס, נתמוך בתיקון החוק, ואנחנו מקבלים בכרחה את ההחלטה לקיים את הבחירות במועדן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
באומץ לבו הוא צריך היה להתגבר גם על המערך וגם על הליכוד?

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
תתפלא לשמוע כי זו היתה החלטה של סיעת ש"ס, ובקצבות ההחלטה של סיעת ש"ס הצטרפו גם המערך והליכוד. תודה רבה.

אברהם בורג (המערך):
הלך הרלי אחר החבל.

היו"ר ד' שילנסקי:
רשות הדיבור לחבר הכנסת אלי דיין, אחרון הנואמים בנושא זה.

אלי דיין (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בראשית דברי לכבוד לי, בראש רשות מקומית, לברך את חברי, הרב אריה דרעי שר הפנים, ולציין שעל כה הוא תרם רבות לשלטון המקומי, ואין לי צל צלו של ספק שימשיך לתרום בתפקידו הרם החדש כשר הפנים.

בראשית דברי ברצוני להגיד שאכן, רק הבוקר התקיימה התייעצות של ראשי רשויות בארץ, בראשות יושב-ראש מרכז השלטון המקומי, והוחלט לקיים את הבחירות המקומיות במועדן, על אף החורף, ואף כי, לצערנו הרב, צפוי אחוז הצבעה נמוך יותר מזה שהיה בשנים עברו.

לדעתי, על כולנו לפעול כדי שרוב הציבור ישתתף בבחירות החשובות האלה, שכידוע, מאז 1978 הן בחירות אישיות של ראשי הרשויות, והדבר הזה הביא שינויים מפליגים בשלטון המקומי, בסמכויותיו ובאחריותו.

אני חייב להסתייג מדברי השר שאמר שניכרים בזכונות וחוסר פיקוח בשלטון המקומי.

שר הפנים א' דרעי:
בחלק מהשלטון המקומי.

אלי דיין (המערך):
כאיש שעוסק בשלטון המקומי כבר למעלה מעשר שנים, אני יודע שהשלטון הזה, במיוחד לאחר הבחירות האישיות לראשי רשויות, מגלה אחריות עליונה, והוא הראשון שמבצע את מדיניות הממשלה.

כולנו זוכרים שכשהיתה מדיניות הקיצוצים, לפני כשנתיים-שלוש שנים, הרשויות המקומיות היו הראשונות שפיתרו עובדים רבים — למעלה מ-4,000 עובדים נפלטו מהרשויות. הן נשאו בעול, ושרי האוצר שיבחו אותן על כך

כאמור, מדובר כאן בחוק טכני בעיקרו, אך זוהי הזדמנות לעמוד על נושא הבחירות בכללו. בימים האחרונים, בעיקר מאז הקמת הממשלה הרחבה התפרסמו בכלי התקשורת ראינות עם ראש הממשלה ועם כמה מהשרים הבכירים, ובהם נאמר כי יש מגמה לשנות את שיטת הבחירות ואת מבנה הממשל בישראל. כידוע לכולנו, נושא זה עמד בראש סדר-היום של ההסכמים הקואליציוניים בין סיעת אגודת ישראל לבין הליכוד הן בכנסת הנוכחית והן בכנסת הקודמת, והליכוד התחייב שלא לשנות את שיטת הבחירות ולא לבצע שינויים אחרים בחוקי הבחירות כלא הסכמת אגודת ישראל.

עמדנו בנושא זה ידועה זה כבר. אגודת ישראל סבורה כי לפי שיטת הבחירות הנוכחית יכולה כל מפלגה וכל קבוצה בציבור במדינה לקבל ייצוג הולם, אם אכן מספר בחירה מצדיק זאת. השיטה הזו מתחשבת במספר הבוחרים ואינה עוקפת תוצאות אמת זו, כפי שנהוג בשיטות אחרות. לדעתנו, שיטה של בחירות אזוריות או אזוריות-ייחוסיות, כפי שרוצים יוזמי השינוי להנהיג בישראל, לקויה מכמה בחינות. היא לא נותנת ייצוג מדויק לפי מספר הבוחרים, שכן הדבר תלוי במספר הבוחרים בכל אזור בנפרד, וממילא התוצאה הכללית אינה משקפת את מספר הבוחרים במדינה כולה. לדעתנו, שינוי בשיטת הבחירות יעוות את תוצאות הבחירות בישראל ולא יביא לידי ביטוי את הרצון האמיתי של הבוחרים ואת מספרם המדויק לפי התפלגות השקפותיהם.

עלי לציין כי במדינות שבהן שונתה שיטת הבחירות לא היה שינוי בתוצאות הסופיות. ייתכן אומנם שקבוצות קטנות יותר קיבלו ייצוג קטן יותר, אך בסיכומו של דבר, התוצאה אינה שונה שכן שני גושים גדולים יהיו תמיד תלויים באותן מפלגות קטנות יותר, כפי שאכן קרה באותן מדינות.

אם אכן התוצאה אינה שונה וכל המטרה של הליכוד והמערך, לפי פרסומים בתקשורת, היא להביא להכרעה ביניהם, בלי שיהיה צורך בקואליציה עם המפלגות הדתיות — לשם מה אפוא יש צורך בשינוי השיטה? הרי ממילא, לכל היותר הייצוג רק יקטן, אך בכל מקרה יהיה צורך בשיתופן של המפלגות הדתיות לשם הקמת קואליציה.

לסיום, אגודת ישראל מקווה שהליכוד יעמוד בהסכם שנחתם בינינו ושיטת הבחירות לא תשונה. אנו בטוחים שבמחשבה שנייה, תוך ראייה לטווח רחוק יותר, יבינו שתי המפלגות הגדולות כי תפארתן לא תהיה על הדרך הזאת ולא ייתנו יד לעיוות רצון הבוחר. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לך. רשות הדיבור לחבר הכנסת רפאל פנחסי, ואחריו — לאחרון הנואמים, חבר הכנסת אלי דיין.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, נפל בגורלי לברך שלושה. תחילה אני מצטרף למברכים — בנאומי הראשון לאחר שחדלתי לשמש כסגן שר — את אדוני היושב-ראש. כבוד גדול לי ונעים לי שנבחרת לתפקיד. אני גם רואה חובה נעימה לברך את הנואם הקודם לי, חבר הכנסת אליעזר מזרחי. הרב מזרחי הוא נציג נאמן של הציבור התימני, הוא עוסק בצורכי ציבור כאמונה. אני מאחל לו הצלחה בתפקידו, למלא את השליחות ולקדש שם שמים. אני שמח במיוחד לברך את ידידי וחברי שר הפנים החדש, ידידנו הרב אריה דרעי. נדמה לי שהניסיון שצבר במשך השנים האחרונות יסייע לו להצליח גם בתפקידו כשר הפנים. זה תקדים שמנצל היה לשר. בכלל, הרב

הפיתוח באזור הדרום והנגב. זה גם עניינו של משרד הפנים, לעסוק בפיתוח הכלכלי של הרשות. כשלוש-שלוש יש מחסור בתקציבים והשירותים שלה מתמוטטים. הרי היא פונה לקופת הממשלה, ולכן יש עניין להביא לפיתוח הכלכלי של הרשויות. הדבר הזה מקובל בארצות אירופה ובארצות-הברית. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. שר הפנים, בבקשה.

שר הפנים א' דרעי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה להשיב בקצרה על כמה נקודות שהועלו. לדבריו של חבר הכנסת צבן — אני חושב שהם טעוים מחשבה. קיימו דיונים מספר במשרד בנושא של מתן נציגות גדולה יותר לשכונות ויציאת מבנה אוטונומי, אבל הדבר לא ייעשה אגב דיון בחוק הזה, ולכן אינני רוצה עכשיו להתייחס לכל הבעיות האלה. עוד יהיו הרבה הזדמנויות לכך.

לחבר הכנסת מזרחי — נושא שינוי שיטת הבחירות אינו נוגע לחוק הזה, ולכן אינני רוצה להיכנס אליו עתה.

לחבר הכנסת דיין, אני רוצה להודות לך, קודם כול על הערתך. חלילה, לא התכוונתי לומר שיש בזבזנות. אני האחרון שאומר זאת. כבר שנתיים אני מלווה את פעילותן של הרשויות יומם ולילה, וראיתי מקרוב אילו מאמצים הושקעו בהן. כל הזמן אני מציין את העובדה שהרשויות המקומיות היו הראשונות שאימצו את החלטת הממשלה לאחר אישור התוכנית הכלכלית, ופיטרו רבים מעובדיהן. הן התמודדו עם הבעיה מעל ומעבר למצופה, דבר שלצערי לא נעשה בשאר משרדי הממשלה. לא לכך התכוונתי.

התכוונתי בדברי לך, שבשנה האחרונה שררה אווירה של מערכת בחירות, ואמצעי הפיקוח וכלי הבקרה הטבעיים עברו פחות טוב עקב כך. לכן התכוונתי, ולכן אמרתי, שצריך לשים קץ לדבר, ולקיים את הבחירות. אני מודה לך על ההערה.

לגבי שאר הנושאים שהעלית, הודעתי ביום הראשון לכניסתי למשרד, שלקחתי על עצמי שתי ממורות עיקריות: האחת — אפרט אותה בהזדמנות אחרת, כשאביא את חוק התכנון; ונושא שני — נושא החקיקה. אני מקווה שבוערת ה' בתקופת כהונתי, אביא פקודת עיריות חדשה לכנסת לכל הקריאות. אני חושב שאחרי 40 שנה למדינת ישראל, משרד הפנים, שיצא מחיתולי השלטון המנדטורי, זקוק לפקודת עיריות חדשה. אנחנו נעשה זאת עם הרבה שינויים. אין ברירה אחרת. אני מקווה מאוד שאוכל להתחיל בזה ולסיים את המשימה. תודה רבה לכם.

אני מציע להעביר את החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

קריאה:

גם חוק התכנון והבנייה.

שר הפנים א' דרעי:

אמרתי שאני מקווה שאת תיקון 26 לחוק התכנון והבנייה אביא עוד השבוע למליאת הכנסת.

רפאל פנחסי (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
למה ועדת חוקה, חוק ומשפט?

שר הפנים א' דרעי:

היא הוועדה שמטפלת בחוקי בחירות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לוועדת הכנסת.

וציינו זאת לשבח ולדוגמה למשרדי הממשלה, בחקירה שאלה יילכו אולי בעקבות השלטון המקומי, שיועד לקבל החלטות, והחלטות קשות, הנוגעות בחיי האזרח ופוגעות במידה זו או אחרת אפילו בשירותים המוניציפליים. כשהיה צריך להדק את החגורה, השלטון המקומי הדיק אותה.

בשנים האחרונות אנחנו עדים לריבוי מספר חברי המועצות המשרתים בשלטון המקומי. את התופעה הזו, לדעתי, יש לצמצם, כי היא מגדילה את הפילוג בתוך הרשות. אנחנו יודעים שהרפורמה של ועדת-זנבר מצאה את האיוון הנכון בין סמכויות המועצה לסמכויות ראש הרשות. אני קורא לשר הפנים החדש להביא לפני הכנסת, בהקדם האפשרי, את המשך הרפורמה של ועדת-זנבר, שאכן תעלה את יוקרתו של השלטון המקומי ותשפר את התפקוד של הרשויות.

כידוע, חפקודן של כמה רשויות נפגע עקב אי-ביצוע כמה חלקים ברפורמה הזאת, ולא היה אפשר לעשות דבר בנדון. המועצה לא יכלה להחליט, ואת ראש הרשות לא היה אפשר לסלק.

כשרנים בתיקון טכני כזה, שוודאי מקובל עלינו ועל סיעתנו, כי הוא מגדיל את מספר הבוחרים, זו הזדמנות לקרוא להמשך מימוש דוח ועדת-זנבר בעניין הרפורמה של השלטון המקומי.

זו גם הזדמנות לקרוא לשר הפנים לשקול שינויים מהותיים בפקודת העיריות. לא ייתכן שהפקודה המנדטורית הזאת — וזו פקודה מנדטורית שנעשו בה תיקונים רבים — תמשיך להיות הקודקס של השלטון המקומי במדינת ישראל המתחדשת. יש שם סמכויות מנוכחות, הנובעות מאופיו של שלטון המנדט, שרצה למנוע צמיחה של מנהיגות מקומית ואזורית בשלטון המקומי. לדעתי יש דברים שצריך לבטלם. יש לתת יותר סמכויות למועצת הייזר ולרשות בחקיקת-עזר. בדברים שמצריכים אישורים של ממונים למיניהם, שכידוע אינם נבחרו ציבור אלא פקידים ממונים, יש לתת סמכויות רחבות יותר לנבחרי הציבור ברשות, להלה את הרשות ולתת דינורחשכון לתושבים בבוא העת.

קריאה:

— — — חוק ההסמכה.

אלי דיין (המערך):

אנחנו מדברים על סמכויות בפקודת העיריות, שהיה היא מצריכה בוודאי רפורמה. יש צורך בחוק ולא בפקודה מנדטורית. זו ההזדמנות לעשות זאת, ואני סמוך ובטוח ששר הפנים החדש והמנכ"ל שלו — אני מכיר אותו ויודע שהוא איש מוכשר מאוד — יעשו ויביאו לרפורמה רצינית בשלטון המקומי, ואני בטוח שהכנסת תתמוך בדברים האלה.

בהזדמנות זו אני קורא לשינוי שיטת הבחירות לכנסת. לדעתי, הרפורמה שנעשתה בשלטון המקומי הוכיחה עד כמה חשוב ללכת לבחירות אישיות באזורים. אני סמוך ובטוח, שהדבר יצמיח כוחות חדשים ורעננים בפוליטיקה הישראלית, וכמובן, צריך למצוא את האיוון הנכון כדי לתת יותר ייצוג לכל שכבות הציבור. הצעת החוק המונחת לפני הכנסת בעניין שינוי שיטת הבחירות, יש בה האיוון הזה — גם הצמחת המנהיגות האזורית וגם מתן ייצוג לכלל סיעות הבית ולכלל הציבור המיוצג בארץ.

והערה אחרונה. לדעתי, יש לפעול לשינוי החקיקה בשלטון המקומי. שתאפשר פיתוח כלכלי שיגדיל את ההכנסות של השלטון המקומי ויבסס במיוחד אותן ערים חלשות, ערי

לכנסת השתים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון).

התשמ"ט — 1988, לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נחקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הוחלט פה-אחד להעביר את הצעת חוק הבחירות לכנסת השתים-עשרה (הוראות שעה) (תיקון). התשמ"ט — 1988, לוועדת הכנסת.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק הבחירות

ד. הצעות לסדר-היום

הרצת בהר-ברכה והאירועים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה

עליהם כבר אי-אפשר לסמוך". ושוב צעקתי: איפה הימים? וקראתי לא נענתה.

מורי ורבותי חברי הכנסת, אש"ף לא שינה את טעמו. הוא ממשיך להיות בבחינת "אני שלום וכי אדבר המה למלחמה". שלושה סייגים קבע כבר אש"ף עצמו, וערפאת בראשו: ראשית, התקפת מטרות צבאיות אינה כלל טרור. שנית, האינתיפאדה המבוכת ראויה לכל התשכחות שבעולם; ואם, באופן תרבותי, זורקים בקבוקי תבערה, גם אם כתוצאה מכך דולקים אי אילו נרות של אנשים העולים באש, הרי זה שיך להוויה התרבותית של "בארים כבדו ה'". שלישית, אומרים אנשי אש"ף, איננו שולטים על כל ארגוני הטרור ואיננו שולטים על כל אדם בשטח, אנחנו יכולים רק לתת הנחיות כלליות, הכוונה בשלטון-רחוק.

שר הביטחון יצחק רבין סיפר לי, בשיחה שהיתה בינינו, על מעשה הגבורה של החייל שחירף את נפשו ונכנס להציל את האשה ושלושת ילדיה מן האוטובוס — לא החייל שהתראין, אלא זה ששתק כיוון שלא יכול היה לדבר. הוא נשלח ללונדון כדי שיושטל לו לב, אבל לבו לא עמד לו. ביום ששי היתה בהלוויה הצנועה, שלצערי לא השתתף בה נציג ציבור כלשהו. לבי אמר לי, שחייבים לחלוק לגיבור כזה כבוד אחרון. שמעתי את קולות הבכי, שמעתי את זעקות הכאב. ואחרי כל אלה עוד ניתן לדבר על אש"ף המרבר שלום.

כן, הכלל היהודי שאין מוסרי ממנו: הבא להורגך השכם להורגו — כלל העומד בניגוד חריף לכלל הנוצרי הצבוע, האנטי-מוסרי, שלפיו כאשר מכים אותך על לחי אחת עליך להושיט את הלחי השנייה — זה הכלל שאנחנו צריכים לאמץ במאבק בטרור, הן בטרור המאורגן והן בטרור העממי, שעידוד ושכח ניתנים לו מידי הטרור המאורגן. זאת מפני שלעמים האבן, הסכין ובקבוק התבערה אינם חמורים פחות מהקלשניקוב והמרימון. דווקא משום שהם זמניים וניתנים להכנה בקלות הם יכולים להתפשט כאש בשדה קוצים.

בימים אלה ממש נתפסה ליד גינות-שומרון, בבית-מלאכה חמים למראה, קבוצה של עובדים שעסקה בהכנת בקבוקי תבערה. החוצפה גדלה עד כדי כך ששם, במקום ההוא, ליד גינות-שומרון, כמו בשערי-חקוזה, העזו תושבים ערבים להגיע עד שערי היישוב; והצעקות "אטבח אל יהוד", שאנחנו מכירים אותן מהעבר, חוזרות ומעלות בלבנו זיכרונות נוראים עוד משנת התרפ"ט.

אבל, אדוני שר הביטחון, במדינת ישראל יש לנו צבא, יש לנו כלים מתוחכמים, יש לנו שב"כ מעולה, יש לנו אמצעים יעילים. האם באמת איננו מסוגלים להתגבר על הטרור העממי הזה אלא, כפי שקובע וחוזר וקובע הרמטכ"ל — שלא דרכו

היו"ר ד' שילנסקי:

רבתי חברי הכנסת, מאחר שיש הצעות להעביר את ההצעה לשתי ועדות, נעביר, בהתאם לנוהג, את הצעת החוק לוועדת הכנסת, על-מנת שהיא תחליט לאיזו ועדה תועבר הצעת החוק.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנו ניגשים להצעות לסדר-היום מס' 99, 100, 114, 120, 123, 127, 131, 133, 137, 139 ו-142 מאת חברי הכנסת ח' פורת, ר' כהן, מ' מיעארי, ש' דיין, מ' וילנר, י' נאמן, א' ורדיגר, ע' דראושה, ח' רמון, י' צבן וע' לנדא. בכותרת של ההצעות לסדר-היום חל שיבוש. כידוע לכם, האחריות הסופית לניסוח ההצעות לסדר-היום היא על היושב-ראש. אם נופלת שגיאה, גם אז האחריות היא על היושב-ראש, בין שהוא היה ער לכך ובין שלא היה ער לכך. אני מודה ומתוודה שלא הייתי ער לשיבוש. נשאלתי לאילו "שטחים" הכוונה בכותרת "הרצת בהר-ברכה והאירועים בשטחים", ובכן, הכוונה היא ליהודה, לשומרון ולחבל-עזה. אני מקווה שאי-הבנות וטעויות נוספות לא יצאו מתחת ידי.

ראשון הנואמים, חבר הכנסת חנן פורת.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לפני עשרה ימים, בטרם יבש דמם של שני החברים שנפלו בהר-ברכה מידו של מרצח ערבי, ובעוד אנו קוראים כהלוויה הסוערת של יעקב פרג, ה' ייקום רמו: ארץ אל תכסי דמם ואל יהי מקום לזעקתם, עמד כאן, על כמה נכבדה זו, חבר הכנסת יוסי שריד, וכמסה פליטוניות לגלגנית ומושחתת, כדרכו, דיבר על חזית הסירוב היהודית למחווה הנוגעת אל הלב של יאסר ערפאת בזינבה.

וכה אמר באותה ישיבה: "הפורענות הגדולה" — כך אמר חבר הכנסת יוסי שריד בדרך של גלגול — "התחוללה באמת אמש, ממש פוגרום: גם קריאה למנהיגי ישראל לבוא ולדבר שלום, גם התנערות מהטרור כדרך להשגת יעדים מדיניים, כל זה במעמד אחד, וזה באמת יותר מדי".

"ראש ממשלתנו יצחק שמיר" — קבע חבר הכנסת יוסי שריד — "שנראה תחילה מזועזע, מיהר להתעשת, ובמין חוש פנימי אופייני תפס תיכף ומיד כי גם הפעם מדובר במזימה מתוחכמת להשמדת ישראל ומוכרחים להמשיך ולנהוג לפי הכלל המפורסם: הקם להורגך השכם להורגו" — — — כי אש"ף המדבר שלום הוא, כמובן, הרבה הרבה יותר מסוכן מאש"ף העוסק בטרור. איפה הם הימים הטובים של מעשי הזוועה, כאשר אש"ף בטרורו הוציא את עצמו ממשפחת העמים?"

ואני, בקריאת ביניים שלא נענתה כלל, צעקתי וקראתי: איפה מעשי הזוועה? הלא אתמול ליווינו למנוחתו את יעקב פרג, ה' ייקום רמו.

וחבר הכנסת יוסי שריד המשיך: "וערפאת בקיצוניותו עשה את מלאכתנו כאילו היינו צדיקים גמורים באותם ימים. הנה גם ערפאת ואש"ף הם כבר לא מה שהיו פעם, ואפילו

לא עם פגיעה בכבוד של מדינת ישראל, לא עם פגיעה בכבודו של האזרח בישראל ולא עם פגיעה בחייו; אילו היתה החלטה פנימית כזאת, על כל המשתמע ממנה, וגם לידידתנו ארצות-הברית היינו אומרים בנושאים שהם נושאים של קיום, נושאים של נפש: איננו יכולים להשלים עם התערבותכם — אני מאמין שניתן היה לשים, סוף סוף, קץ למציאות המכוערת, המעוותת, האיומה הזאת, המשתוללת ברחבי יהודה ושומרון. או אז ייווכחו כלל חברי הכנסת, גם אלה שסוגטים ופוגעים לא אחת במתיישבים היהודים שם, עד כמה רצוננו הכן בשלום ובביטחון, בחיים, בדוקים בצוותא עם האוכלוסייה הערבית המצויה באזורים אלה, יבוא לידי ביטוי.

ה' עוז לעמו ייתן, ה' יברך את עמו בשלום. תודה.

הי"ר ד' שילנסקי:

תודה לחבר הכנסת חנן פורת. רשות הדיבור לחבר הכנסת רן כהן, ואחריו — לחבר הכנסת מוחמד מיעארי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, חברות וחברי הכנסת, כימי מערכת הבחירות ולאחריה שמענו רבות את ראש הממשלה ואת שר הביטחון מבטיחים לנו, שיעשו כל המאמצים, שהנה האינתיפאדה תלך ותירגע. הדברים האלה לא סיפקו את השר שרון, והוא רדף את שר הביטחון הנוכחי בטענה, שאילו נקטנו אמצעים עזים יותר וקשים יותר, כי אז לא היתה כל בעיה לסיים את האינתיפאדה בתוך ימים.

שמענו את דוברי הממשלה אומרים, שאם נשתמש באמצעים קשים יותר, כי אז האלימות הזאת תיפסק, ולפני דקות אחדות שמענו את חבר הכנסת חנן פורת חוזר על אותה מנגינה.

אולי באמת הגיע הזמן, ששר הביטחון הנמצא כאן אתנו היום, ישיב לנו תשובה ישירה על השאלה הישירה: האם כאשר הכבדנו ידנו מ־9 בדצמבר אשתקד ועד היום, מדי חודש ומדי שבוע, האם כאשר החילנו להשתמש באמצעים שקודם לכן לא השתמשנו בהם, האם כאשר הכנסנו לשימוש אמצעים והתרנו איסורים שאסרנו קודם לכן — הביא הדבר לארגעת האינתיפאדה? האם האמצעים הללו וההיתרים האלה הרגיעו את האינתיפאדה? האם האמצעים הללו, שלגביהם נאמר לנו שהם אולי יפסיקו במחי יד את ההתקוממות — כאשר הכניסו לשימוש את כדורי הפלסטק, ולפני כן את הצמצץ — הפסיקו אותה? לאחר מכן אמרו: נגרש יותר ונהרוס יותר ונחריב יותר ונכלא יותר. ועשינו את הכול, הכול נעשה.

האומנם, אדוני שר הביטחון, מותר בתום שנה לאינתיפאדה לנסות להרגיע אותה בכוח? ומה שלא הולך בכוח לנסות עוד ביתר כוח, ומה שלא הולך ביתר כוח ילך בהרכה יותר כוח? אדוני שר הביטחון, היום, לאחר הרצח הנורא בהר-ברכה, לאחר הרצח הנורא של האם ושלושת ילדיה באוטובוס הדמים ביריחו, לאחר שבחודשים האחרונים קורבנות יהודים רבים יותר הולכים ונופלים וגם קורבנות ערבים הולכים ורבים — אפשר לומר שהאינתיפאדה נרגעה ואמצעי האלימות החזקים ביותר העלילו? צריך, פעם אחת ולתמיד, לתת דין-וחשבון לעצמנו, לא לאחרים.

אדוני היושב-ראש, התוצאה איננה המסקנה, שהיה בכך משום משאת נפש וטעות, אלא המסקנה היא שתוצאת האשליה הזאת, בסיכומי של דבר, היא הרצח ההרדי עצמו, משום שהאשליה שלפיה הבעיה תיפתר רק בכוח, רק באלימות, רק באמצעים — היא שהובילה לקורבנות שלנו ולקורבנות

לקבוע זאת ולעסוק בכך — באמצעים מדיניים? האם קצרה ידנו מלשים קץ להתפרעות הבלתי-פוסקת הזאת? אינני אומר שבכך נפתור את השאלה המדינית, על כך יש ויכוח בינינו, על כך תהיה התמודדות, ובעניין זה הכנסת היא ריבונית. אבל האם אי-אפשר למגר את הטרור הזה ולדכאו עד תום?

אדוני שר הביטחון, לא אחת שמענו את דברך והסכמנו לטענה, שיש צורך להעמיד לרשות מערכת הביטחון כלים משפטיים, אמצעים תחקיטיים, שיאפשרו לה להתמודד עם המציאות הזאת, שיאפשרו לה להגיע לא רק אל המבצעים בשטח אלא אל המסיתים, אל היוזמים, אל אלה שבהשראתם נשלחת האבן, נשלח בקבוק התבערה.

באותה שיחה שהיתה בינינו הבאתי בפניך הצעת חוק שהונחה על שולחן הכנסת, ובמסגרת מה שאני מגדיר בהצעת חוק זו — חוק למניעת פעילות עוינת (הוראת שעה), אני מציע: "העושה מעשה שדינו מאסר של לא פחות משנה והוא פוגע או עלול לפגוע בביטחון המדינה או בריבונותה, תישלל אזרחותו ויגורש". ובכלל זה: "שימוש בנשק חם מתוך מניע מדיני עוין או ירדני אכן וקלעל על רכב נע תוך פגיעה בחיי אדם מתוך מגמה לפגוע בביטחון המדינה ובריבונותה", או "התארגנות וחברות בחברה שמטרתה מעשי חבלה" וכדומה. לא אקרא כאן את כל הדברים. אודקק רק להנמקה שבסופה של הצעת החוק:

"מתוך מגמה — — —

שר הביטחון י' רבין:
בישראל?

חנן פורת (המפלגה הרחבת האומיות):

אני מרגיש, ברשותך, קודם כול בתחומי המדינה, בגליל ובנגב, ואדוני שר הביטחון, לאחרונה היינו עדים למעשה שהיה באבטין, אלה כן אזרחי המדינה, אלה, אגב, קיבלו — על כל פנים, לפי הכרוניקה העיתונאית — הנחיה מפורשת מיאסר ערפאת לרצוח את הרמטכ"ל לשעבר שלנו, רפול.

אשר ליאסר ערפאת, זה שאנחנו צריכים לדבר אתו שלום ובסגנון מדיני, כבר אמרתי בעבר מעל במה זו: פשוט צריך לתבוע את הסגרתו לישראל והעמדתו לדין, ואם אכן יתברר שיש לו חלק בהנחיה ובשליחתם של מי שביקשו לבצע את המעשים הנפשעים הללו, ראוי הוא שיועמד לדין כאן. יש לתבוע, אם תדרוך כך רגלו על סף ארצות-הברית, את הסגרתו לישראל.

אבל אני מציין בסיומה של הצעת החוק: "חוק זה תחולתו בתחומי מדינת ישראל לגבי אזרחי ישראל, אך מתבקש להשוות את המערכות ולהחילו באמצעות צווי ממשל גם על חבלי יהודה, שומרון ועזה." ואני חושב שאכן, אם החוק הזה בהגדרתו, יוחל בישראל, תינתן ביד הממשל ובידי המושלים הצבאיים האפשרות להשוות את המערכות ולהחילו גם באותם אזורים שעדיין חוק מדינת ישראל, באופן פורמלי, אינו חל בהם.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסיים ולומר: הצעת שורה שלמה של הצעות, הצעת שורה שלמה של נושאים, הצעת גירוש ראשי המסיתים, הצעת שינויים בתחיקה, מערכת הביטחון ומערכת המשפט, יש בהן כלים ויש להן ניסיון ויש להן יכולת רבה יותר מאשר לנו כחברי הכנסת וגם כאנשים החיים באזור — להציע הצעות. אבל דומני שלו היתה החלטה נחושה האומרת, מתוך התעשתות פנימית: לא, זה לא ייתכן, כדבר הזה לא ייתכן, עם דבר זה לא נשלים עוד,

הולכת לפני החיילים — יעבור גם לתחום המדיניות והפוליטיקה, או שנמשך לשלוח את בנינו לפני הפוליטיקאים, עד שאלו יהיו מוכנים לשבת ולדבר? לדבר — כדי לחלץ את נשותינו, ילדינו, שומרינו, חיילינו מהיות קורבנות, וגם את נשותיהם, בניהם, הגברים שלהם, הזקנים שלהם, מהיות קורבנות.

הגיע הזמן להפסיק להתייחס אל עצמנו רק כאל קורבנות, אלא גם כאל מי שיכולים לחיות לצד שכנינו בשלום. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת רן כהן. רשות הדיבור חבר הכנסת מוחמד מיעארי, ואחרי — לחבר הכנסת שלמה דיין.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, כל אדם תרבותי יודע שהקלה הקשה ביותר שיכולה ליפול על אדם או על משטר היא היותו בלתי מסוגל ללמוד מאירועי ההיסטוריה הקרובה או הרחוקה. האנושות הנאורה אף פיתחה לעצמה כללים כדי להשוות בין מצבים דומים, לגזור גזירות שוות וללמוד את הלקח. הדברים אף הפכו לפתגמים ולחלק מדברי ספרות וחוכמה. כזה הוא הסיפור הידוע על אורח טורקי שרצה דווקא לעקוב אחר המאורעות, ניגש לדרך עיתונים וביקש לרכוש את עיתון "אל-חוריה". הווי אומר, עיתון החירות — freedom. בעל הדרך אמר: אף עיתון החירות. האיש ביקש: תן לי את עיתון החיים — LIFE. אמר בעל הדרך: אין לי עיתון החיים. אמר האיש: נכון, היה עלי לדעת שבמקום שאין חירות אין חיים.

זלמן שובל (הליכוד):

אתה גומר עוד מעט את ה־TIME שלך.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
תודה רבה. אדוני מחליף את היושב-ראש?

היו"ר ד' שילנסקי:

הוא רק עכשיו התחיל בנאום.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מי שחושב שאפשר לקיים משטר כיבוש על עם אחר, לשלול את חירותו, אדמתו, עצמאותו ולרמוס את זכויותיו הלאומיות והאנושיות ובו בזמן לקיים את השקט, לשמור על חיי אדם, נורמליזציה — הוא האדם שלא למד דבר מההיסטוריה ולא יכול ללמוד דבר.

אני רוצה להביע צער עמוק על כל קורבן ועל כל טיפת דם הן של צעיר ערבי, תינוק ומבוגר והן של יהודי. השאלה היא, למה זה חייב להימשך, כאשר כל מה שהיה עד היום רק מחירף והולך.

אין כיבוש נאור וכיבוש חשוך. כל כיבוש הוא חשוך ומנוגד לתוק ולכבוד האדם. כיבוש ואי-כבוד תר הם.

לכן, כבוד היושב-ראש — שר הביטחון יצא דווקא עכשיו, ואני רציתי להפנות אליו דברים מעניינים מאוד — מה שדרוש איננו בית-משפט לערעורים על החלטות בית-המשפט הצבאי. אתם לא תייפו את הכיבוש על-ידי הוספת ערכאה. פעם זה היה אומנם דרוש, כשחשבו שהפתרון יבוא ושעלינו ליצור את האווירה המתאימה. אבל לאחר האינתיפאדה והמאורעות הכרוכים בה ולאחר ההתפתחות הבין-לאומית איננו זקוקים לדברים הקטנים, חיוניים ככל שיהיו. מה שדרוש איננו חקירה לגבי מעשי רצח והתעללות, כשהתוצאה היא תמיד שהחיילים

שלהם: לכבי שלנו על הרוגינו ולכבי שלהם על הרוגייהם: לתחושה אצלנו שאין מוצא ואולי גם לתחושה אצלם שאין מוצא. ואנחנו קוברים את מתונו והם קוברים את מתיהם. ומי שרואה רק את הקורבנות שלו בלי לראות את הקורבנות של הצד השני — אם זה בצד שלהם הרי העיוורון שלהם. ואנחנו כוכים ומוזעזעים על הקורבנות שלנו. אם בצד שלנו אין רואים את הקורבנות שלהם — אנחנו עיוורים, איננו רוצים לראות איך אנו, כמו ידנו, מנציחים מצב זה.

אדוני שר הביטחון, היום כבר אי-אפשר להתעלם מעובדה אחת ניצחת. אם לפני שנה היתה משפחה אחת או חמולה אחת שחיתה באשליה שהיא יכולה לעמוד מן הצד — היא כבר הפכה להיות מעורבת, שונאת: אם היה כפר אחד נידח או שכונה בלתי פגועה — היום היא פגועה ושונאת להשחית. היום אנחנו מצויים במצב שבו חיילינו משטרים שם בגשם, בבוץ ובקר — והם נרדפים לא רק על-ידי הצד השני, הם נרדפים גם על-ידי המתנחלים.

היום, אתה, אדוני שר הביטחון, לא תוכל לברוח מן העובדה שאופן כזה"ל מגיע ללוויה של קורבן יהודי ומקולל ומגורף ונרדף על-ידי מתנחלים. כפיות הטובה הזאת. אנחנו שולחים את בנינו ויוצאים למילואים כדי לשמור את הנתיבים שלהם פנויים — והם מגדפים את חיילנו ומפקדינו.

ראובן ריבלין (הליכוד):

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה הדבר שסוגר היום על צה"ל משני הצדדים — גם מצד הערבים בשטח, והם נשלטים; וגם מצד המתנחלים הרודפים, בסיכומו של דבר, את חיילינו.

אדוני היושב-ראש, אין עוד אפשרות להתעלם מן העובדה שהכיבוש מעורר התנגדות. כל תושבי השטחים הפכו למתנגדים. הרוצחים מעוררים נקם. כולנו מתקוממים נגדם ובוחלים במעשיהם. המתנחלים מעוררים שנאה בפרובוקציות שהם גורמים להם. זה מעגל הרצח והשנאה. זה מעגל הדם. זה מעגל הקורבנות שהמשך הכיבוש ללא מוצא, כיבוש הרואה את עצמו נאחז רק באלימות, מוליך אליו.

אנחנו רוצים לומר היום: די לרצח, די לשפיכת הדם, די לקורבנות, די לכיבוש. את האלימות הזאת אי-אפשר להפסיק באלימות רבה יותר: את הכיבוש אי-אפשר להפסיק בכיבוש נוסף; את הקורבנות אי-אפשר להפסיק בקורבנות רבים יותר. מי שקורא ליותר אלימות — מוביל ליותר קורבנות, דם וכיבוש. את הכיבוש אפשר להפסיק רק בהידברות, רק במשאומתן, רק במוצא של שלום בין עמים. מי שנמנע מלהגיע למשאומתן לשלום בין העמים — מנציח את המשך שפיכת הדם, ועוד עולה לכאן ותובע את החשבון.

אדוני היושב-ראש, עד היום יכולנו כולנו לקום ולומר, גם מי שרצה יותר שלום והיה מוכן להקריב למענו יותר: גם מי שאולי רצה והיה מוכן להקריב פחות וגם מי שלא רצה ולא היה מוכן להקריב: כל עוד אשיף לא היה מוכן לבוא ולהידבר ולהכיר — האחריות לדם ולקורבנות היתה עליו. מי יהיה אחראי מעתה, מן הרגע שבו הם מוכנים לדבר, מוכנים להכיר, מוכנים לשבת? ואנחנו ממאנים לבוא ולהידבר. מי יהיה אחראי לכך שאנחנו אומרים לבנינו: אנחנו הפוליטיקאים לא מוכנים לשבת ליד שולחן אחד עם אויב, אבל אתכם שולחים לשם, ואולי תשלמו, חלילה, בחייכם.

האם המושג "אחרי" — שנלקח מהצבא, ולפיו מנהיגות

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני עומד על זה, כבוד היושב־ראש. הדברים יודעים, הדברים מתפרסמים.

אליעזר ולדמן (התחיה):
תחזור כך מהדברים, אחרת תיתבע לדין.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיעארי, בעידנא דריתחא אומרים לפעמים כל מיני דברים. הוא מציע לך לחזור כך מהדברים, למען רמת הדין.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
זה מה שפורסם.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
האם חבר הכנסת ולדמן מכחיש את זה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני ציטטתי מה שפורסם בעיתונות. לא ראיתי שהוא הגיש משפט נגד העיתונים ונגד האנשים שפרסמו את זה.

היו"ר ד' שילנסקי:

טוב. אנחנו ממשיכים. חברים, גמרנו לדון בנקודה הזאת, ניסינו ללבן אותה. אנחנו ממשיכים.

ולמן שובל (הליכוד):

חבר הכנסת מיעארי, אני רוצה לשאול אותך, בכל הנימוס: איך היית אחת מתייחס לאדם המפנה אליך רובה טעון ומאיים על חיך? מה ההבדל בין זה לבין אדם המחזיק בידו בקבוק תבערה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אמרת שלטפל צריך לא בניואנסים, יש בעיה עקרונית, גם שר הביטחון עצמו אומר זאת, גם הרמטכ"ל, כולנו יודעים, שהבעיה איננה איך מתנהגים כלפי זורק בקבוק תבערה או כלפי זורק האבן. יש בעיה פוליטית חמורה. צריך להתחיל לדבר וצריך לפתור את הבעיה מהיסוד. אני הבאתי לך דוגמה: אדם שזרק בקבוק תבערה והחטיא, האם ההוראה להוציא אותו להורג במקום, ללא משפט, היא הוראה אנושית, הוראה חוקית? לדעתי זה איננו חוקי. זה פשע פלילי.

שר הביטחון י" רבין:

על מה אתה מדבר?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כשאתה היית ליד הדלת, כבוד השר, ציטטתי דברים ברורים וסיפרתי מה היה. אני רוצה לחזור על זה כדי שאתה חשמע. כשאמר ליחידה שיש לירות על-מנת לפגוע במי שזורק בקבוק תבערה, שאל חייל: מה לעשות אם הוא זרק והחטיא? התשובה הייתה: יש להרוג או לפגוע, ברכמקום. החייל אמר: זו הוצאה להורג בלי משפט. האם אתה מאשר את הדברים האלה? אשמח לדעת את עמדתך, כבוד השר, אתה באמת נתבע לומר מה דעתך על המקרה הספציפי הזה ועל סוג זה של הוראה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
כבוד היושב־ראש, יש לי הערה.

יגאל הורביץ (הליכוד):
מה קורה פה?

פעלו לפי ההוראות. אילו הוראות הן אלה המביאות הרג ורצח? הכול יודעים היום, אפילו חיילים וקצינים, שההוראות האלה, הבאות לבצע מדיניות פלילית כזאת, הן בלתי חוקיות ובלתי אנושיות. הדברים נאמרים בפומבי ובמדויק.

אני רוצה להזכיר כמה עובדות. במהלך שיחת מג"ד ביחידה, שהדואר הצבאי שלה הוא 2529, הנחה המג"ד עמי כהן את יחידתו, כי יש לירות על-מנת לפגוע במי שנראה זורק בקבוק תבערה.

צחי הנגבי (הליכוד):

טוב מאוד. — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
טוב מאוד. תמשיכו להגיד "טוב מאוד", וזתארו את התוצאה שאתם מגיעים אליה וגוררים אליה את העם ואת המדינה. חספון את תאוות הנקם שלכם. אבל אני אומר לכם, שזה לא יעזור.

חייל ביחידה — אדם שונה מכם, שמו נפתלי אוריג, מספר אישי 966132 — שאל האם ההוראה חלה גם במקרה שהבוקר כבר הושלך וגם אם החטיא את המטרה. תשובת המג"ד הייתה: — — —

צחי הנגבי (הליכוד):

— — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אלה דברים חשובים יותר מקריאת הביניים שלך.

צחי הנגבי (הליכוד):

הוא במקרה חבר בסניף הרשימה המתקדמת לשלום בירושלים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
בכל אופן, הוא בן אדם. ואחרים, שאינם גורסים כמוהו, אינני רוצה להגיד מה הם.

תשובת המג"ד הייתה, כי בכל מקרה שמדובר באדם שהשליך בקבוק תבערה יש לירות בו על-מנת לפגוע, גם אם אין סכנה כלשהי נשקפת ממנו בשעת הירייה. החייל העיר, כי יש בכך משום הוראה להוציא להורג אדם ללא משפט, וכי, לדעתו, הוראה כזו אינה חוקית ואינה מוסרית. על כך השיב לו המג"ד, כי מי שלא ינהג לפי הפקודה יועמד לדין.

אליעזר ולדמן (התחיה):

— — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
הרי אתה עשית את זה במכללה בחברון, מה אתה מדבר, בחיך. אתה נתת את ההוראה והרגת אנשים במכללה בחברון. יש לך זכות מוסרית להתערב בוויכוח אנושי כזה? יש לך בכלל זכות לכך?

אליעזר ולדמן (התחיה):

לך אין זכות מוסרית להיות פה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת מיעארי, אתה אמרת משהו לגבי חבר כנסת

— — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
נכון, ואני עומד על זה, כבוד היושב־ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תחשוב שנית אם יש לך הוכחות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אבל זה לא מאוזן, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:
טוב. רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה דיין, ואחריו —
לחבר הכנסת מאיר וילנר.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מעשה הרצח המזועזע
של תושב הר-ברכה שהיה לפני שבועיים הוא, לדעת הכול,
מעשה נתעב.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
לא מזעזע אותך הרג כל הילדים? זה לא מזעזע אותך?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הכול מזעזע אותי. כל אדם שנופל, זה מזעזע.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
זה טוב.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת דראושה, הוא עדיין לא התחיל לדבר ואתה
כבר מפריע לו?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
אני מדבר על מעשה שהיה, וזה פשע אחד מני רבים של
הפורעים, החבלנים והטורוריסטים למיניהם, מאז החלה
האינתיפאדה, לפני כשנה. מוכן שאינני כולל בכך את כל
הערבים. אני מתייחס רק לכל הטורוריסטים.

נסיכות האירוע כהחלט מלמדות על קו חדש בפעילות
הטרור, שיש להיערך אליו בהתאם: הפעם, רבותי חברי הכנסת,
אין מדובר בזריקת בקבוק, אלא במעשה מתועב ביותר. זו
פעולת התאבדות של אדם שידע כי בסופו של מבצע ישלם על
כך בחייו. מול פעולות שכאלה אין די באמצעי הביטחון
הקיימים, שגם כלי המקרה האחרון, טוענים המתיישבים, אין
בהם כדי להגן על חייהם ורכושם.

סביב הנושא הזה חייבת להיות הסכמה לאומית של כל
חלקי הבית, כי אני מאמין — ואם אני טועה אבקש לחקן אותי
— שאין אחד בבית הזה הסבור שיש להפקיר את חייהם של
עשרות אלפי היהודים המתגוררים בשטחים. במצב הנוכחי
אי-נקיטת אמצעי ביטחון מתאימים כמוה כהפקר מוחלט.

קטונתי מלהשיא עצות לאנשי כוחות הביטחון, העושים
במלאכה הקשה במסירות נפש בימים ובלילות, אך המציאות
המרה, שאינה ניתנת להכחשה, של הסלמה בהיקף פעולות
האיבה מצד תושבים ערבים בשטחים מדברת בעד עצמה, והיא
המעידה על כך שלא כל מה שצריך היה להיעשות אכן נעשה.

אין ספק, כי התעוזה ההולכת וגוברת של המתפרעים
והרוצחים שואבת את כוחה מהידיעה הברורה של ההגבלות
החמורות המוטלות על כוחות הביטחון הניצבים מולם. אותו
נער המרהיב עוז לגשת מול פלוגת חיילים, המגינים על
מדינתנו, ולהמטיר עליהם מטר אבנים, עושה זאת מתוך ידיעה,
שההוראות אוסרות עליהם להגיב כפי שהיה מגיב כל חייל
בצבא אחר. בשלב הבא לא יהסס אותו נער להשליך בקבוקי
תבערה.

יש קשר ברור בין אוזלת-היד, המאפשרת לוועדות
העממיות לשלוט למעשה במרבית כפרי הגדה, ובין התעוזה
והאומץ של הפורעים, ההולכים ומטילים את אימתם על
התושבים היהודים בשטחים. המפתח לביעור הרע אינו רק

היו"ר ד' שילנסקי:

רבותי, אני מבקש מכולם לשבת. זמנו של הנואם תם. את
ההערה אתן לך להשמיע אחרי שהוא יסיים. אין טעם לשאול
את הנואם שאלות, מאחר שזמנו תם ולא יהיה לו זמן להשיב.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כבוד היושב-ראש, אני מסיים. אני אומר שיש
אלטרנטיבה. מזנבה באה הקריאה לדבר שלום עם הפלשתינים
ועם אש"ף. לשמחתי תמצא הקריאה הזאת אוזן קשבת, אם לא
אצל הממשלה הזאת, הרי בדעת הקהל ובעם בישראל.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לחבר הכנסת מיעארי. חבר הכנסת לוי, אמרתי
שאתן לך להשמיע את ההערה ליושב-ראש בתום דבריו של
חבר הכנסת מיעארי. בבקשה.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הערה ליושב-ראש או הצעה לסדר, אדוני היושב-ראש?

היו"ר ד' שילנסקי:
הצעה לסדר, בסדר. חבר הכנסת ביטון, לא רציתי שיפסיק
את חבר הכנסת מיעארי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):
אדוני היושב-ראש, הועלתה כאן האשמה חמורה מאין
כמוה. חבר הכנסת מיעארי בא והאשים את אחד מחברי הכנסת
ברצח. אי-אפשר לעבור על הדבר הזה לסדר-היום. או שחבר
הכנסת מיעארי יחזור בו, או שאני אבקש מהיושב-ראש
להודיע, שיש להעמיד את חבר הכנסת מיעארי לדין על הוצאת
דיבה. לא ייתכן שכאולם הזה יאשימו אנשים אלה את אלה
במעשים חמורים כאלה, ויעברו על כך לסדר-היום.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הצעה לסדר, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:
אני נתתי רשות לחבר הכנסת לוי, שביקש בנימוס. מאחר
שהיו הפרעות רבות ולא רציתי שתהיה הפרעה נוספת, אמרתי
לו שאתן לו לדבר אחרי שחבר הכנסת מיעארי יסיים את דבריו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ד' שילנסקי:
אדוני חבר הכנסת דראושה, תן לי לדבר. חברי הכנסת
יודעים שיש פרודורה ויש סדרים. חבר הכנסת ולדמן הוא
חבר כנסת ותיק, הוא כוודאי ידע מה לעשות, אם ירצה לעשות
משהו, בלי שאתן לו עצות. בזה תם הוויכוח בנקודה זו. ניסיתי
ללבן אותה, להבהיר אותה, היא לובנה והכול ברור.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
למען האיוון, אתה צריך לתת רשות גם להצעה אחרת.

היו"ר ד' שילנסקי:
אדוני, לא היתה הצעה, הוא ביקש רשות להערה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
למה נתת לצד אחד ואינך נותן לצד השני?

היו"ר ד' שילנסקי:
אני מבקש, אנחנו לא ניגשים לדין בנושא הזה. אינני נותן
רשות להצעות נוספות בנושא הזה. אילו ידעתי מראש מה
ההצעה הקודמת, לא הייתי מאפשר גם אותה.

הסלנג הצה"לי השוכח של היום — כאלות או בכדורים תועים, 'מקרה חריג' אחרי 'מקרה חריג', ילד הריג אחרי ילד הריג — הם יישארו אחריכם, הילדים, ואחרים יבואו במקומם. והזעקה שהם משמיעים כעת — זעקת ילדים, זעקת עינו או דמו של ילד קטן — תישמע בבוא היום שם, במשפט הפתיחה, כשיצובו הכלובים השקופים שבהם נשכ כולנו. כנאשמים."

"משפטי הקולונלים מתקרבים. הם יגיעו. הם מוכרחים להגיע. משפטי הגנרלים, הקולונלים, המח"טים, המג"דים, המ"מים. אין מהם מנוס. זאת דרך ההיסטוריה. מה נגיד לה אז? מה יגידו אז — הקולונלים, המג"דים, הטר"שים על המכות האיומות על ההתעללויות, על הריסת הכתים, וכעיקר על ההשפלה, על ההשפלה — על חולים, שאולצו למחוק כתובות מעל הקיר; על זקנים, שאולצו להוריד דגל מחוטי החשמל ונתחשמלו, או נפלו ושכרו את רגליהם; על מחלק המים הזקן, שחיילים הורידוהו מעל חמורו ורכבו על גבו. סתם ככה. על 'סדרות החינוך' — כך קוראים להן בהומור הצה"לי העכשווי — בהן הושכו כל בני הכפר על זקניהם וילדיהם בכיכר, בקור, לילות שלמים, לשמוע דרשה ברמקול מפי המח"ט, ללמוד בעל-פה את השייר היפה: 'גולני, גולני, גולני שלי'. מה יגידו אז, כשיחקרו על ההשפלות הקטנות; היומיומיות?"

"עלינו לעצור מיד, מיד. אל נגיד: 'זה רק עניין לדרג המדיני'. כבר אמרו את זה פעם — וזה לא התקבל. זה נדחה על הסף. על הסף בעניין ההוא, הסופי."

חברי הכנסת, "מדינת הפלשתינים קום תקום! היא קום תקום! את זה תכתוב ההיסטוריה. וארץ עוד תחליף קיצה וגם חורפה, ותימלא קול אבל וגנינות חופה. אבל לא נוליד את התרפה?"

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת צ'רלי ביטון. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם ורדיגר.

קריאות:

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבקש מהחברים לסיים את הוויכוח. חבר הכנסת ולדמן, בבקשה.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אדוני היושב-ראש, שר הביטחון, חברי הכנסת, אני רוצה לפתוח שוב בדרישה מחבר הכנסת מיעארי שהאשים אותי בהאשמה חמורה — או שיחזור בו או שניאלץ לחבוע העמדתו לדין, ואני תובע הסרת חסינותו — — —

קריאות:

היו"ר ד' שילנסקי:

רבותי, במסגרת הזמן שלו יש לו רשות לדבר, נא לא להפריע לו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

— — — אם היה זה חבר כנסת אחר?

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה, לחבר הכנסת ולדמן יש עשר דקות.

בהגברת השמירה על הדרכים אלא גם בהשבת השקט והביטחון בערים היהודיות, תוך הידוק הפיקוח על הכפרים הערבים.

יש אזורים מסוימים בשטחים שנראים כבר עתה, חברי הכנסת, כמדינת פלשתיין העצמאית. מי שנוסע, למשל, מירושלים ליישובים מעלה-עמס ותקוע, וסופר את עשרות דגלי אש"ף החלויים על עמודי החשמל בצדי הדרכים, אינו מתפלא אחר כך כאשר הוא שומע על עשרות מקרים של זריקת בקבוקי תבערה, שלא כולם, אגב, מובאים לידיעת הציבור.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, התושבים היהודים בשטחים, המתריעים זה זמן רב על אוכדן השליטה הישראלית באזורים רבים, הם גם המשלמים את המחיר הכבד יום יום וכמעט שעה שעה. אני שמח לציין לשבחם של התושבים היהודים, כי חרף ההידרדרות החמורה כמצב הביטחוני והסכנה הנשקפת לחייהם ולחיי ילדיהם, לא נרשמו לאחרונה מקרים של נטילת החוק לידים, והדבר מעיד ללא ספק, כי גם הם סמוכים ובטוחים שיש בידי צה"ל להבטיח, בעזרת השם, את שלומם. וכבר נאמר: אם ה' לא ישמור עיר, שווא שקד שומר.

כאמור, אין כוונתי להציע דרכי פעולה, אני רק רוצה להדגיש שאת המינוח "יד קשה" יש להחליף ב"יד חכמה". כלומר, יש להפעיל כוח במידת הנדרש, בנחישות ובאומץ, אך לא לעבור על המידה, שכן הדבר עלול לפעול כבומרנג ולהגביר את ההתקוממות ורגשי הועם של האוכלוסייה הערבית.

אני מבקש לקיים על כך דיון במליאת הכנסת. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת שלמה דיין.

הודעתי קודם שרשות הדיבור היא לחבר הכנסת מאיר ירלנר, אבל אני מבין שחבר הכנסת צ'רלי ביטון התחלף אתו, ולכן אני מזמין אותו. אחריו — חבר הכנסת אליעזר ולדמן.

צ'רלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ב-16 בדצמבר, ביום שישי, כאשר ערכו תושבים מקומיים בעיר שכם הלוויה לאחד הצעירים שנרצחו, פתחו חיילי צה"ל כאש לעבר המשתתפים בהלוויה ופגעו בעשרות מהם. נמנו חמישה הרוגים וכ-20 פצועים, רובם קשה. מאוחר יותר נפטרו שניים מהפצועים, וכך עלה מספר קורבנות הטבח הנפשע הזה לשבעה.

חברי הכנסת, הטבח בשכם חמור במיוחד באכזריות ובמספר הקורבנות שנפלו, אבל הוא מסמל את המשך מדיניות הדיכוי בשטחים הכבושים, מדיניות העלולה להמיט אסונות לא רק על העם הפלשתיני אלא גם על העם בישראל.

חברי הכנסת, בתרחי היום לקרא כפינכם את שירו של דן אלמגור, המתאר את המצב החמור שאליו נקלענו, ומבטא שמץ מצפון, קול מסוים שכדאי שנקשיב לו. ואני מצטט, אדוני היושב-ראש:

"ואתם, חיילי כל החיילות, כל היחידות — הביטו למפקדיכם ישר בעיניים ואמרו: 'לא! לא בילדים! לא בילדים! הילדים האלה רוצים לחיות. לחיות בכבוד. עם חופשי בארצו'. קומו ואמרו למפקדיכם, שיאמרו למפקדיהם, שהיו תלמידיהם של אהרן זאב ושל אליעזר שמאלי: 'די! די לירות בילדים, להכות ילדים!' הם צעירים מכם. הם חזקים מכם. גם אם תנקרו את עיניהם, גם אם 'תנפחו' אותם ו'תתפרו' אותם — כלשון

רשויות הביטחון — לחיי המתקיף על חשבון חיי המותקף? והלוואי זה המצב לפי ההוראות היום. במצב הקיים היום, יהודי צריך להיות בטוח שאכן הוא עומד בפני סכנה כדי שיותר לו להשתמש בנשק, ואם יש ספק סכנה, אם יש חשש שאולי המותקף יירצח או ייפגע בצורה חמורה — על היהודי המותקף לשמור על חיי המתקיף כי אולי הוא ייהרג. איזה מין מוסר הוא זה? איזו אווירה נוצרת כאן? וכי זה לא מגרה את המתקיפים הרצחניים?

חבר הכנסת רן כהן דיבר קודם לכן על כך ששולחים חיילים לשמור על "הנתיבים שלהם". אתם שומעים, חברי הכנסת, הנתיבים ביהודה ובשומרון. הנתיבים של אזרחי ישראל החיים ביהודה ובשומרון, אלו הם "הנתיבים שלהם", לא הנתיבים של עם ישראל, לא הנתיבים של מדינת ישראל.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אלו לא הנתיבים של עם ישראל. החיילים שם שומרים על החברים שלך. מה אתה ממציא?

היו"ר ד' שילנסקי:

קריאות הביניים היו קצרות ולגיטימיות. נא להמשיך.

אליעזר ולדמן (התחיה):

בכלל, קשה לשמוע שוב ושוב את החלוקה הזאת — אלה נשלחים לשמור על אלה, כאילו אלה ואלה אינם עם אחד, וכאילו אלה היושבים ביהודה ובשומרון ומשרתים בצה"ל אינם נקראים למילואים כדי להגן על אלה החיים בתל-אביב, בחיפה ובעמק-הירדן. מאימתי החלוקה הזאת בין אלה החיים בתל-אביב לבין אלה החיים ביהודה ובשומרון ובכל יישוב יהודי שהוקם על-ידי ממשלת ישראל?

והכיבוש ללא מוצא, לפי דברי חבר הכנסת רן כהן, המוביל לרצח של אדם ומשום כך צריך להפסיק אותו — אם כך, כל מציאותנו בארץ-ישראל היא כיבוש ללא מוצא, גם בתל-אביב וגם בכפר-סבא וגם בבקעת-הירדן וגם בעמק בית-שאן: בכל מקום הכיבוש הוא ללא מוצא, אם כך מתייחסים לדברים.

יש מוצא לבעיה הקיימת, חברי הכנסת, כפי שיש מוצא בכוח אמונתנו ובכוח זכותנו להיות כאן, גם כאן בירושלים, וגם כאן בכנסת ישראל. רק על-ידי אמונה זו והנכונות להגן עליה ולהיאבק עליה, רק על-ידי כך ייקבע המוצא ותיקבע הדרך להגן על יהודים ולהבטיח את חייהם.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שר הביטחון, הממונה על צה"ל ונותן הוראות לקציניו ולמפקדיו — הגיע הזמן שהקצינים, המפקדים, ויהיו הגבוהים ביותר, יפסיקו לחזור על דברי ההבל שאת האינתיפאדה אי אפשר לעצור באמצעים צבאיים. הלאו כדבריהם אלה הם רק מעודדים התקפות נוספות והכול חוזר לאותו שורש מעוות, לאותו מוסר מעוות שהוכרתי קודם לכן — שמירה על חיי המתקיף על חשבון חיי המותקף. בסופו של דבר, אנחנו נוכל להבטיח את חיינו ברחבי ארץ-ישראל על-ידי התיישבותנו המסיבית בכל שטחיה. מי שהתפאר לפני שנה, לפני שנתיים ולפני שלוש שנים כי — אני מצטט: הקפאנו את ההתיישבות ביהודה ובשומרון, יכול להתפאר בהבאת האינתיפדה עלינו. בגירוי הטרור שבא לעקור אותנו מכאן, אם אנחנו עצמנו, בהימנעות מהתיישבות, באים לומר ולשרד שזו לא ארץ שלנו, שזה לא לב ארצנו. אני חרד מהבאות, מכך שהממשלה הזאת, שרק הוקמה, תמשיך ללכת בדרך של הקפאת התיישבותם של יהודים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא שומע אותך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה לא שומע כי אתה לא רוצה לשמוע.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר פעם ראשונה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הוא לא יכול לאיים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה, אל תאיים. אתה פוגע ביושב-ראש ללא הפסק. אני לא פגעתי בך מעולם. זו לא הישיבה הראשונה שבה אתה מדבר ומתייחס כך.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הוא מאיים עליי.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך לשבת בשקט ולאפשר לחבר הכנסת — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה צריך להגן עליו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא נותן לך את רשות הדיבור.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה צריך להגן עליו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא נותן לך את רשות הדיבור, ואל תלמד אותי מה עלי לעשות. אני מבקש ממך לשבת. חבר הכנסת חנן פורת, אני מבקש ממך לא להתווכח עם חבר הכנסת דראושה.

חבר הכנסת ולדמן, ניתנת לך רשות הדיבור. בבקשה.

אליעזר ולדמן (התחיה):

אני מודיע כאן, שאכן נתבע את חבר הכנסת מיעארי לדין על הוצאת דיבה ולא נשקוט עד שתוסר חסינותו והוא יועמד לדין.

הלא זוהי הבעיה האבסורדית שעליה אנחנו דנים כאן: התקפות רצח בשטחי ארץ-ישראל — ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה — זאת, כשיושב כאן בכנסת נציג של אש"ף המזדהה עם ההסתה הרצחנית הזאת ונותן עידוד לרצח מעל במה זו: אין פלא שאנחנו מתייחסים לבעיה זו שוב ושוב במקום הזה, כשיהודים נפגעים מדי יום ביומו.

הבעיה מתחילה, אדוני היושב-ראש, בהתייחסותנו לאינתיפאדה הקיימת זה שנה. בהתחלה קראנו לכך הפגנות, הפגנות של ילדים, של נערים. קראנו לכך אלימות, פעולות אלימות, במקום להתייחס לכל הפעולות האלה כאל התקפות רצחניות באמצעות אבנים, בלוקים, בקבוקי תבערה, סכינים ונשק חם. רק נסי שמים הצילו ומצילים אותנו, אלה הנוסעים ככבישי יהודה, שומרון ובחבל-עזה וגם בכבישים אחרים בגליל, בגלב ובשרון, מפגיעות רבות יותר, ואני מודה לה' שגם אני בין הניצולים האלה.

איך אפשר להתייחס כדאגה — וכך עושים, לצערי,

היום עומדים אנו חסרי אונים מול התופעה הקודרת של הטרור הערבי, כאשר יהודים בתוך גבולות ארצם מופקדים לכנופיות מרצחים ולטרור ערבי, שמאז קום המדינה, ועוד לפני, לא שינה את גישתו, את פרצופו ואת מגמותיו.

כאשר מדי יום ביומו נפגעים יהודים, כאשר משליכים אבנים על כלי רכב של יהודים וגורמים אסונות והרג, במיוחד בשטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה — מה הפלא בכך שקמה סערה וראשי המתנחלים שוכחים רעב? מה הפלא בכך שהם מתבטאים במלים קשות ודורשים, כלשונם, "לכסח" את הטרור הביטחוני ואת הטרור המדיני כאחד?

האם ניתן לשתוק על רצח יעקב פרג והחיל הרסטיג, זיכרונם לברכה, שנרצחו ביישוב ברכה? אפשר למנות רשימה ארוכה של פגיעות והתגררות שהתרחשו לאחרונה, ולאו דווקא ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה.

על-פי הסטטיסטיקה של משטרת ישראל מתרחשים כ-70 אירועים בשבוע, כלומר, ממוצע של עשרה אירועים ביום — כ-300 בחודש — בירושלים בלבד. המוקדים הקבועים כמעט הם סילואן, עיסאווייה, אבו-טור, א-טור, ג'בל-מוכאבר, שעפאט, ענאתא, ואדי אלי-ג'וז, הרובע המוסלמי והר-הבית. בשנה האחרונה נרגמו אוטובוסים ביותר מ-500 מקרים בתוך שטח השיפוט של ירושלים, ובמיוחד מתנכלים לקו 25 של "אגד", המקשר בין השכונה הצפונית ביותר בירושלים, נווה-יעקב, לבין מרכז הבירה.

עמנואל זיסמן (המערך):
מאין שאבת את האינפורמציה הזאת?

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
את האינפורמציה קיבלתי ממשטרת ישראל, היא בדוקה. אין פלא בכך שמחירי הדירות בנווה-יעקב, השכונה הזולה ביותר בירושלים, ירדו ירידה נוספת. אבל מעניין, חבר הכנסת זיסמן, שעיריית ירושלים ומשרד השיכון, מקשים, משום מה, על הציבור החרדי ברוך הילדים הרוצה להשתכן באותה שכונה פרובלמטית ומעכבים את היתרי הבנייה כדי למנוע "חרדיזציה" של השכונה. גם זה בדוק, חבר הכנסת זיסמן.

עמנואל זיסמן (המערך):
חשבתי שאתה אומר שאנחנו מונעים הצטרפות למשמר האזרחי.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
זה משהו אחר.

השכונה הצפונית נווה-יעקב, המונה 25,000 נפש, נמצאת יום-יום בסכנה. אמהות מורות לילדיהן לשכב על רצפת האוטובוס מס' 25 בדרך הביתה.

קווי אוטובוס פופולריים נוספים המשמשים מטרה לפגיעות הם קו 1, הנוסע לכותל, הקווים 23 ו-27, העוברים ברחוב סלאח-א-דין, וכן כמה קווים בין-עירוניים העוברים דרך שכונת שעפאט. ומדובר, רבותי, בבירת ישראל, בירושלים.

אי לכך מוצבים שם, בבירת ישראל, דרך קבע עד 800 שוטרים, מתוגברים באנשי משמר הגבול. המציאות המתמשכת בירושלים היא שעל המשטרה להתמודד עם מקרים רבים של יידוי אבנים וזריקת בקבוקי תבערה מן המארב ועם התנכלויות לכלי רכב.

ב-42 השבועות הראשונים של שנת 1988 נרשמו בירושלים 2936 אירועים שונים, החל מהנפת דגלי אשף.

לכן הגיע הזמן להתייחס ברצינות ובחומרה למה שמתרחש, להתייחס ברצינות לאחריות של הממשלה, של ורועות הביטחון, להגנת חיי יהודים אזרחי מדינת ישראל בכל מקום ומקום בארץ-ישראל.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה לחבר הכנסת ולדמן. לפני שאני מעביר את רשות הדיבור לחבר הכנסת ורדיגר, אני רוצה להקריא הודעה מאת חבר הכנסת מיעארי. אתה מסכים לכך שאני אקרא זאת? מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כן.

היו"ר ד' שילנסקי:
"כבוד היושב-ראש, למען הסדר הטוב ברצוני להבהיר, כי לא התכוונתי להאשים את חבר הכנסת ולדמן באופן אישי אלא להצביע על המדיניות שהוא דוגל בה, וכי התייחסתי לפרסומים שהיו בעניין זה".

אני רוצה להגיד "ישר כוח" לחבר הכנסת מיעארי, שהבהיר את הרב, ואנחנו חוזרים לסדר-היום.

באותה הזדמנות אני רק רוצה להעיר, להשכלת חברי הכנסת — עד כמה שאני יכול להשכיל אותם — שלדעתי המשפטית אי-אפשר לתבוע חבר הכנסת על הוצאת דיבה על דברים שאמר מעל במת הכנסת אלא אם כן האדם שתובעים אותו לא טוען לחסינות. אבל זו פלוגתא משפטית, ולא ניכנס אליה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני עורך-דין ואני יודע זאת. לא בגלל האיום אמרתי את זה, אלא למען הסדר הטוב.

היו"ר ד' שילנסקי:
חבר הכנסת מיעארי, מאחר שהיתה פה פלוגתא, רציתי להבהיר אותה, ללא כל קשר לעניין הקונקרטי. בירכתי אותך ברכת "ישר כוח" על גישתך ועמדתך.

רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם ורדיגר, ואחריו — לחבר הכנסת עבדאללה דראושה.

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עקב ההתרחשויות המרתקות והתהפוכות שנילוו אליהן בעת הרכבת הקואליציה הממשלתית לא הועלתה הצעת, שהוכרה כדחופה, במועד שנקבע. אבל, לצערנו, אין הנושא של התנכלויות, פגיעות, רציחות, הריגת יהודים, יורד מן הפרק, שלוחי ערפאת רב-המרצחים וחבר מרעיו ממשכים לפגוע יום-יום באזרחים שלווים בכל חלקי ארץ-ישראל.

חברי הכנסת, השנה חגגנו את יובל ה-40 למדינת ישראל. כמי ששירת בצה"ל בימי ראשית המדינה, נזכר אני כימים הקודרים, שהמדינה הצעירה חיתה בסיוט ובתחושה של חוסר אונים משפיל. הפידיאון השתוללו אז בארץ, היתה סכנה לנוע בכבישים. אסור היה לנסוע בכביש המוליך לאשקלון ללא ליווי צבאי. היה פחד לנסוע בלילות מתל-אביב לראשון-לציון. הטרור הערבי השתולל וזרע מוות כמושכות ישראל ובשולי הערים. הרוצחים ארבו לפועלים ולחקלאים יהודים בפרדסים ובשדות.

אינני משווה, חלילה, את מצבנו היום, בתום 40 שנים לקיומה של המדינה, למצבנו אז. אבל כדאי לזכור ולהיזכר בכך, ואל נטמין ראשנו בחול כשיש לנו לפעמים תחושה כי גם

ישראל לא יביא לנו את הישועה. רק בחסדי השם כי רבים הם, בתושייתם של חיילינו ובעמידה איתנה ומאוחרת של כל חלקי העם האחראים והמפוקחים נוכח, בעזרת השם, לגייעה, לשלום ולארץ-ישראל בידי העם היהודי. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת ורדיגר. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבד-אללהב דראושה, ואחריו — לחבר הכנסת חיים רמן.

עבד-אללהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כראשית דברי אני רוצה להביע צער ויגון על כל הרוג, חלל, יהודי או ערבי, ועל אובדן חיי בני-אדם בכל מקום. אני חושב שאנחנו לא צריכים להבדיל בין דם לדם, יהודי, ערבי או מכל עם אחר. אני חושב שחבל על כל טיפת דם של כל בן-אדם.

לצערי הרב, במשך שנה אחת, מאז התחלת האינתיפאדה, נפלו כ-400 הרוגים פלשתינים וכ-20,000 פצועים, מרביתם תינוקות, ילדים, נשים וצעירים; כ-10 ישראלים נהרגו, וכ-700 חיילים ואזרחים נפצעו. בתוכם היה המקרה המצער בהרבה. שבו נהרגו יהודי וערבי, מקרה מצער שכא בעקבות מדיניות מוטעית של הפקעת קרקע מידי תושבים ערבים ומסירתה למתנחלים — כך מתגרים בזכויות של העם הפלשטיני היושב בארצו ובמולדתו.

ההרג בשכם ובמקומות אחרים שונה מהמקרה המצער בהרבה. הוא בא כתוצאה מהוראות, הוראות אשר הצבא נתן. היה כאן מקרה של הרג בסיטונות. ביום אחד נהרגו שמונה ונפצעו עשרות, וכל יום מתוספים חללים. מי האחראי להרג? מי האחראי למותם של הנשים, הילדים והצעירים? האחראיות היא על מי שנותן את ההוראות, מי שקובע את המדיניות. האחראיות עליך, אדוני שר הביטחון, אתה מייצג את הממשלה שקובעת את המדיניות, ויש לך חלק הארי בקביעת המדיניות הזאת. אני חושב שההוראות הללו הן אשר גורמות להרג בסיטונות, לחללים רבים ולפצועים רבים.

מי שמחפה על הירי וקובע שהחיילים פעלו לפי הנורמות וההוראות של צה"ל בכל פעם שנפלים חללים פלשתינים, הוא האחראי. המדיניות שהממשלה קבעה היא האחראית. ההוראות, לדעתי, אינן צורקות. מדיניות היד הקשה לא הוכיחה את עצמה. התוצאות ברורות: יותר הרוגים, יותר פצועים, ואין פתרון. האינתיפאדה מתמשכת. כי מדובר בבעיה של עם שהתקומם נגד הכיבוש והוא שואף להשיג את הזכויות הלאומיות שלו, ובדרך הדיכוי לא יוכלו לפתור את הבעיה שלו. אין פתרון צבאי. חברי הכנסת שדיברו על פתרון צבאי — אין פתרון צבאי לבעיה פוליטית, שהיא סכסוך לאומי בין שתי תנועות לאומיות. הדרך היחידה לפתרון היא קיום משא-ומתן בין הנציגים של שני הצדדים: ממשלת ישראל והנציג הלגטימי של העם הפלשטיני. המוכר עליידי כל אומות העולם — אש"ף — הנציג הבלעדי והיחיד של הפלשתינים.

אני חושב שזה משונה ביותר שאחרי כל ירי, גם הירי בשכם, וההרג בסיטונות, בא קצין בודק ואומר שהחיילים נהגו לפי ההוראות ולפי הנורמות של צה"ל. אפילו מערכת המשפט מקלה כאשר מדובר בהריגה וברצח של ערבים, והנשיא חנן רוצחים יהודים. כל המערכת מזלזלת בחיי ערבים. לצערי הרב, מאבדים כאן את הרגישות כאשר מדובר בחיי לא-יהודים, בחיי ערבים, ובמיוחד כאשר הם פלשתינים.

אני חושב שלמתנחלים יש חלק בהסלמה, כאשר הם מתנהגים כפי שהם מתנהגים, פוגעים בפלשתינים, לוקחים את

הצתת צמיגים וחסיתת ככישים וכלה בזריקת אבנים ובקבוקי תבערה. מספר בקבוקי התבערה כ-150. יידי אבנים — למעלה מ-2,000.

ומה בשאר חלקי הארץ ובשטחי יהודה, שומרון וחבל-עזה? בתל-אביב, ליד מגרשי התערוכה, כלב מרכזים יהודיים — הרצליה, פתח-תקווה, באר-שבע — משליכים בקבוקי תבערה ומיידים אבנים על כלי רכב, שורפים כלי רכב, מניפים דגלי אש"ף, שורפים צמיגים. הכול הפקר.

האם כבר שכתנו, רבותי חברי הכנסת, את התינוקות יונה אסף בת 10 חודשים, המאושפזת ביחידה לטיפול נמרץ ב"הדסה" עין-זכרם, אשר נפצעה בעינה ובראשה מאבן שהושלכה לעבר המכונית של הוריה ביציאה מרמאללה לכיוון ירושלים? האם ניתן להתעלם ולשכוח את אלכס בורגר מגינות שומרון, שנפצע בראשו מאבן שהושלכה לעבר מכוניתו במרכז קלקיליה, ומצבו עדיין קשה? גם אשתו הפצועה השוכבת בבית-חולים, ועוד עשרות מקרים של פגיעות קשות ביהודים, שעליהם התרגלנו כביכול לשמוע ולקרוא, ולעבור אחר כך לסדר-היום.

חברי הכנסת, כל הכבוד לשב"כ, אשר חשף בחודשיים האחרונים 93 התארגנויות ופיענוח 87 פיגועים ועצר 610 חשודים, שלהם מיוחסות הפעולות העוינות נגד אוכלוסייה יהודית שלווה ושקטה. ננסה לתאר לנו מה היה המצב לולא הצלחתו של השב"כ, העושה את המלאכה הקשה והמסוכנת בהצלחה מרבית, ומציל מאות ואלפים ממות בטוח. מי הם הרוצחים? הלוא הם שליחי ערפאת, הארכי-רוצח, אשר מקבל בימים אלה לגיטימציה מכל העולם, מתקבל בכבוד מלכים אצל האפיפיור ברומא, ובאחרונה מקבל גם הזמנה מממשלת ארצות-הברית לשוחח עמו ועם שליחיו, וכך זוכה להכרה של מנהיגים הבלתי מעורער, כביכול, של העם הפלשטיני.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מה המסקנה שלך?

אברהם ורדיגר (אגודת ישראל):

אבל מה לנו כי נליץ על הגויים כאשר בקרבנו ובארצנו מתרחים וגזברים הקולות של השמאל והמרכז להיברכות עם אש"ף, אותו ארגון רצחני טרוריסטי בין-לאומי אשר יידי המגואלות ברם מעורבות בכל מקרי הטרור בעולם ובישראל. הלוא זה לא ייאמן, שמתוכנו ומקרבנו ייצאו מסיתים ומדיחים מקבוצות שוליות שמאלניות ורדיקליות של החברה הישראלית, המשתתפים פעולה עם טרוריסטים ראשיים, ומשתוקקים לכל מפגש ובכל מקום, והממשלה שותקת. הכול מותר, הכול הפקר.

אבל רבותי, אותן דמויות מפוקפקות בחברה הישראלית, אשר תמיד רואים את הערבי כצודק ואת היהודי ככובש, ונזעקים בכל פעם שנהרג צעיר ערבי לאחר שהתפרע וניסה להרוג חייל צה"ל. קולם כמעט אינו נשמע כאשר יהודים — נשים וטף — נפגעים מידי מידי אבנים בכבישי יהודה ושומרון, כי הלוא אלה הכובשים, אותם יש להוקיע. אוי לאותה בושח.

מכאן, רבותי חברי הכנסת, נשלח הוקרה לחיילי צה"ל, למשטרת ישראל ולמשמר הגבול, העומדים בחזית ומגינים על חיינו, ונימה אישית — אדוני שר הביטחון, לו קמה הממשלה הרחבה כדי שיצחק רבין יהיה שר הביטחון. דיינו. כי הרבה יתרונות לממשלה הזאת אין.

לכן, רבותי, כדאי שנזכור ונדע, כי כל ויתור פוליטי מצד

באותם עקרונות שעליהם אני מדבר — זכויות לשני העמים, לעם היהודי במדינת ישראל עצמאית וחופשית, ולעם הפלשתיני במדינת פלשתיין, בשטחים הכבושים, מדינת פלשתיין עצמאית וחופשית לצד מדינת ישראל — שתי מדינות לשני עמים. זה הפתרון, וכך יהיה, בעל כורחם של המתנחלים, בעל כורחם של הממשלה הזאת, כך יהיה, זה הפתרון שכל העולם שואף וחותר אליו. זה הפתרון שיהיה, אתם לא תחזיקו מעמד עם המדיניות הסרבנית הזאת. חנן פורת וחבריו המתנחלים, אתם מוקשים בדרך לשלום, אתם לא מסייעים לקידום תהליך השלום. אתם יודעים שאתם מעכבים את תהליך השלום.

מי שאכן רוצה בשלום צריך לעשות למען שלום; לא רק לומר שהוא רוצה בשלום ובאותה עת לנשל את הפלשתינים מאדמותיהם, לשבת בשטחים בצורה הפוגעת בזכויות העם השני, למדינת ישראל יש זכות לחיות בגבולות קבועים ובטוחים, בשלום ובהבנה עם שכניה, אבל ללא מחן זכויות לפלשתינים לא יהיה כאן שלום.

ראובן ריבלין (הליכוד):
ומה על החלטה 181?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני מדבר על מדינה פלשתינית לצד מדינת ישראל, בגבולות 1967. אני חושב שהפתרון צריך להיות — — —

בנימין זאב בגין (הליכוד):
בשלב ראשון.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
לא. אני חושב שהיום העם הפלשתיני והעולם הערבי כולו מקבלים את ישראל כעובדה קיימת, מוכנים לשאת-ולתת עם ישראל, מוכנים להגיע להסכם של שלום. מצרים היא 50% מהעולם הערבי ויש לה הסכם שלום עם ישראל. אני חושב שהיום צריכים לצאת מהדילמה הזאת, מהתסכול הזה כאילו העולם הערבי אינו מקבל את ישראל כעובדה קיימת. מקבלים אותה כעובדה קיימת. אני חושב שצריך להגיע להסכם שלום עם הפלשתינים, הסכם שלום שיבטיח את הזכויות של שני העמים.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה לחבר הכנסת עבדאללה דראושה. חבר הכנסת רמון איננו באולם. הצעה נוספת באותו נושא לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני היושב-ראש, בהזדמנות זו אני מבקש אותך על היבחרך לתפקידך כסגן יושב-ראש הכנסת.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
רבתי חברי הכנסת, ההידרדרות שאנחנו עדים לה בשטחים, קוראים את אותותיה ספוגי הדם בכתורות העיתונים ובמראות הקשים הנראים אלינו מבעד למרקע הטלוויזיה כמעט יום יום, כמעט בוקר בוקר, כמעט ערב ערב, אינם יכולים להותיר אותנו שאננים, לא רק מבחינת התגובה הרגשית ולא רק מבחינת הדאגה לפתרון בעיה נקודתית זאת או אחרת, אלא מבחינת המחשבה, המאמץ הפוליטי הרציני לשים קץ להידרדרות הזאת.

מה שמחריד אותי מיום ליום הם לא רק הקורבנות בשני הצדדים, לא רק המראות הקשים של אזרחים שרופים במכונית

החוק לידיהם ופועלים כפי שהם פועלים. אני חושב שהממשלה כולה, ושר הביטחון באופן מיוחד, הם אחראים ואשמים, בגלל המדיניות שהם מנהיגים.

הלאווים שהממשלה הזאת קבעה לה בהסכם הקואליציוני האחרון מסכנים, לדעתי, את עתיד מדינת ישראל ואת שלום האזור, והם ידרבנו להמשך שפיכות הדמים, כאשר אין מוכנות ללכת לוועידה בין-לאומית, אין מוכנות לשאת-ולתת עם הפלשתינים, אין מוכנות לדבר עם אש"ף — אני חושב שכל הלאווים הללו גורמים את המשך הסטטוס-קוו, שיביא להמשך ההידרדרות, להמשך ההסלמה.

אני לא חושב שמדינת ישראל כולה תומכת במדיניות הזאת. להיפך, אני חושב שהרוכב בעם מתנגד למדיניות הזאת — וזה הוכח בסקר האחרון שבו 55% מהעם בישראל דגלו במשא-ומתן עם אש"ף כנציג בלעדי של הפלשתינים. בהפגנה האחרונה של "שלום עכשיו", בשבת בליל-אביב, הפגינו עשרות אלפי ישראלים למען משא-ומתן עם אש"ף, למען שלום, למען פתרון שיבטיח את הזכויות של שני העמים. אלה הם כוחות השלום האמיתיים, ולדעתי הם מייצגים את הרוב בעם. לא אתה, אדוני שר הביטחון, ולא הממשלה הזאת, כי אתם אומרים לא למשא-ומתן עם אש"ף, ואילו הסקר הראה ש-55% כן תומכים — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):
מתי היו הבחירות?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הבחירות היו לפני שאש"ף הכיר במדינת ישראל, לפני שאש"ף גינה את הטרור, ולפני שאש"ף הכיר בהחלטות 242 ו-338. אני בטוח שאם יהיו בחירות חוזרות, הממשלה הזאת לא תמשיך לשלוט. הממשלה הזאת איננה מייצגת את העם בישראל. אני חושב שהרוכב במדינת ישראל תומך בפתרון של שלום שיבטיח את זכויות שני העמים, העם היהודי והעם הפלשתיני.

מיכאל בריזור (המערך):
אתה חושב שהרוכב לא יתמוך היום בשר הביטחון?

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני חושב ששר הביטחון, בגלל מדיניותו, לא יקבל תמיכה של 55%, כי אותם 55% אמרו כן למשא-ומתן עם אש"ף, כן לזכויות לשני העמים.

קריאה:

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הלוואי, אני מקווה, אני רוצה ששר הביטחון — — —

היו"ר ש' וייס:
חברי הכנסת, אני מציע שבאחת הישיבות נעשה קורס של מבוא לסטטיסטיקה, משום שיש פה כמה אי-הבנות.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
בכל אופן, אני חושב שהרכב הממשלה וגם הרכב הכנסת איננו מייצג היום נכונה את העם, ועל כן אני מאמין שיש צורך לשנות את המדיניות.

מיכאל בריזור (המערך):
בזה אתה מזדהה עם הימין הקיצוני. גם הוא אומר כך.

עבדאללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה יודע שאני רחוק מכך. הלוואי שגם אתה היית מאמין

אבל מה ישישים קץ להידרדרות הזאת זה צירוף של שני מהלכים: מהלך מדיני ומהלך של פתיחת אפיקים דמוקרטיים לביטוי לגיטימי בשטחים. הארץ לא תשקוט לא לארבעים שנה ולא לארבעים יום, אם לא נתחיל לדבר שלום עם הפלשתינים ולא אם לא נפתח לתושבי השטחים אפיקי פעולה לגיטימיים.

מי שאינו מתיר לפלשתינים בשטחים את הזכות להפגין באורח חוקי ולבטא את מאווייהם הלאומיים באפיקים לגיטימיים, מערער את זכותו המוסרית לתבוע מהפלשתינים להפסיק את האינתיפאדה. מבחינת התבונה המדינית והרוח הדמוקרטית, השלטון הישראלי של היום אינו מגיע לקרסוליו של שלטון הייכוי הבריטי בארץ לפני 42 שנים.

מיכאל בריהר (המערך):
אתה קצת מגזים.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מיד תכסע. בזמן הטרור של אצ"ל ולח"י וכזמן המאבק הצבאי של ההגנה, התיר לנו שלטון הדיכוי הבריטי להפגין כרשיון תחת הסממה "הלאה המנדט הבריטי, מדינה עברית, עלייה חופשית", ואפשר את פעילותם החוקית של בית"ר ושל המפלגה הרביזיוניסטית, אף שהוא ידע היטב את הקשרים שהיו בין בית"ר והמפלגה הרביזיוניסטית לבין ארגון הטרור אצ"ל, שהרג בקציניו ובחייליו. אבל, שלטון הכיבוש הישראלי

עוזי לנדאו (הליכוד):

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
חבר הכנסת עוזי לנדאו, אנחנו לא אפשרנו ולא פתחנו אפיקי פעולה לגיטימיים לתושבי השטחים לבטא את המאויים הלאומיים שלהם, הרבה לפני האינתיפאדה, הרבה לפני האכנים, הרבה לפני בקבוקי התבערה, הרבה לפני שערפאת נהיה ראש אש"ף. כשאש"ף היה בריחה בין-לאומית ומי שעמד בראשו היה מוקיון בין-לאומי, בין 1967 ל-1969, גם אז לא פתחנו אפיקי פעולה לגיטימיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):
מה אתה מדבר?

עמנואל זיסמן (המערך):

— — — חופש באיגוד המקצועי — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אתה טועה מאוד, חבר הכנסת זיסמן, אתה טועה מאוד.

אני רוצה לומר לך בסיום, אדוני שר הביטחון — בקרב הפלשתינים בשטחים מחריף היום הויכוח על דרכי האינתיפאדה. סנונית ראשונה ראינו במוצאי שבת בטלוויזיה, ומי שיועד, יודע שיש שם ויכוח בנושא זה. אני שואל אותך, אדוני שר הביטחון, מה אתה מציע לאלה בקרב התנועה הלאומית הפלשתינית בשטחים שקוראים לאנשיהם לזנוח את האכנים, לזנוח את בקבוקי התבערה, להתארגן בהתארגנות פוליטית ולבקש את האפשרות להפגין הפגנה לגיטימית חוקית ללא אמצעים אלימים? כל עוד אין לך ולנו תשובה לשאלות הללו, לא נעשה את המעט שגם כמצב של קיפאון מדיני נוכחי אנחנו חייבים לעשות כדי להרגיע את המצב בשטחים.

היור"ש ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת צבן. חברי הכנסת, אני מבקש לרכז את קריאות הביניים בראשית הדברים והנאומים של הדוברים, שאם לא כן, לא נצא מזה. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים

או ילדים פגועי ראש מכדורי פלסטיק, מה שמטריד אותי זה ההתרגלות שהופכת להתקרנפות בקרב חלקים גדולים יותר ויותר, שמסתגלים לחיות את חייהם במציאות הזאת. לקום בבוקר, לראות את העיתון, להיאנח, לדאוג, לכאוב לרגע, ללכת למלאכת יומם, לחזור הביתה לצפות בטלוויזיה, ובין כך לכך ולאחר מכן לחיות את חיי השגרה.

אדוני שר הביטחון, באורח מקרי אני מחזיק בידי עיתון "ירושלים", מוסף "ידיעות אחרונות", מ-23 בדצמבר 1988, מיום ו' האחרון. תחת כותרת, שלכאורה לא נוגעת לתחום סמכותך: שוטרי מג"ב התעללו בנשים בשעפאת — — — ירושלים, החוק הישראלי חל עליה. מדובר בשוטרי מג"ב — זה בתחום הסמכות של שר המשטרה — אבל זה בבחינת קל-וחומר, תיאור קשה מאוד שאם רק חלק ממנו אמת, אזי קשה להתכונן בראי. ואם כולו שקר וכתב שמצה, היכן הכוח והיכולת להזים? הרי יכול להיות שאפשר להזים ידיעה אחת, וקשה להזים ידיעה שנייה: יכול להיות שאפשר להזים חלק מסיפור, אבל קשה להזים חלק אחר. אני, אדוני שר הביטחון, במקומך הייתי מאוד מאוד מודאג מברכתו של חבר הכנסת ורדיגר.

חברי הכנסת, צה"ל הועמד במצב בלתי-אפשרי. כולם אומרים שאין פתרון צבאי, אבל אם נרצה או לא נרצה, מטילים

עוזי לנדאו (הליכוד):
לא כולם.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
נכון, אני מסכים שחבר הכנסת לנדאו, לשיטתו, והוא עקבי, מאמין שיש גם לבעיה המורכבת הזאת פתרון צבאי. רק בכוח, אבל, הרוב בבית הזה מתנאב באותה לשון: אין פתרון צבאי לכל מערכת היחסים המסוכנת הזאת. אומרים: אין פתרון צבאי — ובפועל מטילים על צה"ל את ההתמודדות עם השאלה הזאת. וצה"ל, על-פי מהותו, בשל מקומו במערכת, אינו מסוגל לפתור אותה, וממילא הוא נקלע למצבים בלתי-אפשריים.

ההיסטוריה מלמדת, ואין יוצא מכלל זה: שלטון על עם אחר משחית. בעם אחד יותר מהר, יותר עמוק; בעם שני יותר לאט ופחות עמוק. אבל, כל שלטון על עם אחר משחית. כל כיבוש משחית. גם כשהכיבוש כפוי עליך בתוקף סרבנותו של הצד השני, הכיבוש משחית. כאשר הכיבוש חדל להיות כפוי עליך בתוקף סרבנותו של הצד השני, הכיבוש עוד יותר.

אדוני שר הביטחון, אני מאמין שגם בתנאים הנוכחיים, המאד מורכבים, יכול להיות אחרת. לא מאוד אחרת, אבל יכול להיות אחרת. הדבר תלוי, בין השאר, בשאלה איך מתייחסים לאותן תופעות שהתרגלנו לקרוא להן "חריגים". האם אנחנו מטיחים או מבררים, האם אנחנו מוציאים דין אמת או מעלימים עין?

אם לא ננהג נכון יהפוך החריג לנורמה מתפשטת, ואז, אדוני שר הביטחון, גם כשתרצה לעצור, שוב לא תוכל לעצור, כי ממדי התופעה יהיו רחבים, והניסיון לעצור יביא אותם לקונפליקט אדיר עם כל המערכת הצבאית, עם חיילים וקצינים, קצינים נמוכים וקצינים גבוהים.

איך אפשר לשים קץ לאינתיפאדה? בטרם אומר מה שמופנה אלינו, אומר לפלשתינים: מאבק לאומי שאינו מאבק של טרור הוא מאבק פוליטי והוא מאבק של התנגדות עממית. הוא גם לא מאבק של זריקת אבנים בראשיהם של נשים וילדים וגם לא של זריקת בקבוקי תבערה.

נאמר שאם רק נעלה את איכות החיים שלהם, הכול יהיה בסדר והם יאהבו אותנו, ובכלל, הם ירצו להסתחף אלינו וליהפך לחלק מחזון ארץ-ישראל השלמה. תוך כדי האינתיפאדה נזנחו את זה לחלוטין. אנחנו אפילו איננו משתדלים לומר את זה. הדוגמה הקלסית היא מה שקורה בעניין ימי אשפוז. אבל אינני רוצה להיכנס לכך. אני יכול להביא דוגמאות מחיי היום יום לכך שאפילו איננו מעמידים פנים שרצוננו לשפר את איכות החיים, נושא שהוא לגבי דידכם יסוד מרכזי של הפתרון המדיני, לפי השקפתכם.

עכשיו אחם פשוט מטיפים להרס ברוטלי, וכל המרבה הרי זה משוכת. אני מציע לכם להתנער מן האשלויות הללו. אם אנחנו רוצים לשמור על דמותנו ועל צלמנו, על מה שאנחנו, או לנו אם ננקוט שיטות שקטה צרפת באלג'יר, ושנקוט גרועים מהם במקומות אחרים. זה"ל לא יהיה זה"ל ומדינת ישראל לא תהיה מדינת ישראל. ואינני רוצה לחשוב על ההר הבין-לאומי שהיה לדברים הללו. אני מדבר על חוסנו הפנימי. גם כך, שנה שלמה של אינתיפאדה כבר כרסמה בנו. לא יעזור לאיש אם יאמר אחרת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

האם אתה חושב שגם הציונות אימפריאליסטית? מה אתה משווה אותנו לאלג'יר?

חיים רמון (המערך):

חס וחלילה. חבר הכנסת ריבלין, אני רוצה לומר לך: השוויתי שיטות. גם אני אינני רואה את מעמדנו בשכם ובחברון כמעמד צרפת באלג'יר, בשום פנים ואופן. אני רק אומר שהשיטות שאחם ממליצים עליהן לא החזיקו מעמד בשום מקום.

ראובן ריבלין (הליכוד):

מה עם השיטות בעמק יזרעאל? ובעמק החולה?

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת ריבלין, בשביל להכשיר את השרץ אתם מוכנים לטמא את כל תולדות הציונות.

אני רוצה לפנות בכמה מלים לשר הביטחון. אדוני שר הביטחון, זה כשנה אנחנו נוקטים שיטה של ענישה סכיבתית, גם בעניין של הממשל וגם בעניין של הענישה. ערכו בדיקה ונמצא שמחנה הפליטים ג'בליה היה בערך כ-130 — 140 ימים בעוצר במשך התקופה הזאת. אבל אינני מדבר רק על העוצר. אני מדבר, למשל, על הדרך שבה גובים היום מסים. השקפת העולם של מי שממונה על השטחים — ואתה ממונה על מי שממונה על השטחים, כמובן, לכן אני מדבר אליך ולא אל פקיד שאיננו יכול לענות לי — אומרת דבר פשוט: אם לא יהיה שקט, הכול יסבלו, וזה מה שמושם בפועל, וזה אינו מצליח.

שר הביטחון יי רבין:

מה זה שייך לגביית מסים?

חיים רמון (המערך):

אדוני השר, אני יכול להביא דוגמאות שבהן פרטים על אנשים — אני רוצה לעשות זאת מעל הדוכן הזה — שאינם מעורבים באינתיפאדה ולא היו מעורבים, שאין שום תלונה עליהם, אבל קרוב משפחה שלהם נעצר, ואז הם נקראים לממשל ומתבקשים להוכיח ששילמו את כל המסים. ואם לא שילמו את כל המסים, אין נותנים להם לעבור דרך גשרי הירדן. הווי אומר, באמצעות פעולות אזרחיות — — —

שר הביטחון יי רבין:

האם זאת ענישה קולקטיבית?

רמון. זה הגאום הראשון שלך כיושב-ראש סיעת המערך. מכיוון שהסיעות חיוניות לבית כולו, אני מרשה לעצמי לומר אותך.

חיים רמון (המערך):

תודה. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, צודק חבר הכנסת לנדאו באומרו שיש פתרון צבאי לאינתיפאדה. השאלה היא, האם זה"ל מוכן לאמץ אותו. אני יכול לומר שאם זה"ל היה בא, נכנס לכפר, משמיד אותו לחלוטין — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

זה לא הפתרון שלי.

חיים רמון (המערך):

אתה לא צריך להיענות לבקשתו של היושב-ראש ולרכו את קריאות הביניים.

היו"ר ש' יויס:

מה עוד שאתה דובר אחריו.

חיים רמון (המערך):

ייכנס לכפר ערבי, יעבור מבית ויפוצץ אותו. לא יהיה כפר ערבי; אם לא יהיה כפר ערבי — לא יורקו שם אבנים, והנה פתרון צבאי לאינתיפאדה. חבר הכנסת לנדאו, היו מקומות שבהם נוסחה השיטה הזאת, למשל באלג'יר. במלחמת השחרור של אלג'יר — ומי שרוצה ללמוד משהו מוזמן לראות את הסרט "הקרב על אלג'יר" — באמת הרסו כפרים והרגו אלפי אנשים חפים מפשע, והיו שם מיליון מתנחלים צרפתים שנקראו "אלג'ירי פראנסה". האם זה עור? האם השיטה הצבאית שאתה מציע, שקעקעה יסודות בצרפת, שהפכה את הרפובליקה הרביעית למה שהיא — עזרה להם? האם השיטה של יתר כוח, של עוד כוח, עוד כוח ועוד כוח — עזרה?

למה אני צריך להרחיק-לכת לצרפת, לאלג'יריה? נחזור אלינו. חבר הכנסת האחת-עשרה בני שליטא הכחיש מה שאני עומד לומר בשמו, אבל נאמר בשמו שאם רק נהרגו 50 ערבים, האינתיפאדה תיעלם. כבר נהרגו קרוב ל-300 ערבים, אם לא יותר — האם האינתיפאדה דעכה? אלפים רבים נפצעו — האם האינתיפאדה דעכה? ויש אלפים במעצרים מינהליים — האם האינתיפאדה דעכה?

מתי תפסיקו להאמין, בשלהי המאה ה-20, לאחר ניסיון היסטורי באין סוף מקומות, שעוד כוח, עוד הרג, עוד? אינני אומר שצריך לחת פרחים למתפרעים, אבל מי שחושב שהדיפך מזה משקיט את האינתיפאדה ומרגיע אותה, טועה. אני מסתמך על מספרים. עברנו לשיטה של כדורי פלסטיק. האם האינתיפאדה נרגעה? האם יש פחות הרוגים? האם יש פחות מהומות?

אבל אנחנו מתייחסים רק לצד האלים של האינתיפאדה. יש צד הרבה יותר מהומתי באינתיפאדה, זה הצד של ההתארגנות הפנימית, של הפירוש האמיתי של האינתיפאדה — ההתנערות מן הממשל הישראלי. עד האינתיפאדה היה לנו קו שאנחנו רוצים להיטיב עם האוכלוסייה. היתה השקפה כזאת. דווקא אתם דיברתם עליה לא פעם אחת ולא פעמיים. נאמר שאם רק נעלה את רמת החיים של התושבים — — —

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

את איכות החיים.

חיים רמון (המערך):

את איכות החיים. חבר הכנסת יאיר צבן, היה לך זמן לומר את כל הדברים הללו.

אורה נמיר (המערך):

— — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

תרגי לי. חברת הכנסת נמיר, אני מזמין אותך לקרוא, לא את כל הדברים שנשאתי מעל הדוכן הזה במשך שנים ארוכות בכנסת הקודמת, קראי רק כמה מהנאומים שלי ותמצאי לכך תשובה.

אני רוצה לומר עוד דבר: בשעות הקשות האלה, במקום שאנחנו כאן נתווכח — — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, היה לנו יום ארוך ומייגע, ועדיין ממתנה חשובה השר. אני מאוד מבקש מכם לאפשר לחבר הכנסת עוזי לנדאו לשאת את דבריו. בינתיים הוא רק השיב על שאלות. הוא יפרסם בפנינו מה שאתה קראת "שיטת לנדאו".

עוזי לנדאו (הליכוד):

גם אם שר הביטחון עומד בימים אלה במשימות קשות, אפשר לנהל אתו דיון ענייני. אני רק מוטרד מן הניסיון לתקוע אותו לפינה, מהניסיון לפגוע בו אולי מעבר למה שנחוק. הדיון בנושאים האלה — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת צוקר, אני אגיע גם לדברים שאתה אמרת במקרים דומים שהיו.

מה שעוד מטריד אותי הוא, שלאחר הרצח בהר-ברכה עוד מנסים חברי הכנסת לנצל את ההזדמנות הזאת כדי לשאת דברים בשבח אש"ף, בשבח מתינותו של אש"ף, למען משאומתן עם אש"ף — "הנה לפנינו אש"ף חדש".

יש שינוי באש"ף, אני מסכים.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
יש שינוי?

עוזי לנדאו (הליכוד):

אתה תקשיב ותשמע איזה שינוי יש. עד ועירת-אלג'יר ועד זינבה התנהג יאסר ערפאת כמו ג'ק "המרטש", מאז הוא מתנהג כמו "החונק מבוסטון". זה כל ההבדל. פעם אחת הכול רואים בו רוצח, מנוול ובזוי, והנה, לאחר ההופעה שלו בזינבה מצאו בו כמה חברי הכנסת סימנים של רודף שלום מובהק. כל ההבדל, חבר הכנסת מיעארי — ואתה אינך הכתובת שלי לכך, אתה הרי בוודאי יודע את זה, אבל מה שמטריד אותי הם ידידיו ואחיו הציונים הישראלים — ההבדל הוא בכך שפעם אחת מבקשים להשמיד אותנו בשרפה ובפעם השנייה מבקשים לעשות זאת בתוך. זה כל ההבדל, ואל נהיה כאותם ילדים באותה עיירה המליך, אשר חלילן הולך וגורר אותם אחריו בכוח של צליל קטן נחמד עד שהם טובעים. תפקידנו כאן בכנסת לומר את הדברים באופן ברור וגלוי.

ועתה אל פרשת הר-ברכה, והאמת היא שזה אינו אירוע יוצא דופן. הרצח המתועב בהר-ברכה מצטרף לסדרה ארוכה של מעשי טרור — הרצח של הגברת וייס ושלוש ילדיה, השם ינקום דמם, הפגיעה בחינוכות יונה אסף, הפצועה קשה, הפגיעה בגברת רוזנר, הפצועה קשה ומאושפזת בבית-ליונשטיין, והרשימה ארוכה. לעצרי הגדול, הדברים כולם הם ביטוי מובהק לכיוויה של מדינת ישראל ולאולת-היד

חיים רמון (המערך):

אין קשר בין אדם שאיננו משתתף באינתיפאדה לבין העובדה שקרוב משפחה שלו, ברמה זו או זו, עצור, בין שהוא במעצר מינהלי ובין שהוא עצור לאחר משפט. האם הוא צריך לסבול? האם גם הוא צריך להיות מריר כלפי השלטונות? האם גם אותו צריך לצרף למעגל האינתיפאדה? כך נוצרת סולידריות גם בין מי שאינם רוצים לקחת חלק בפעולה האלימה. יכול להיות שהם מזדהים אתה אבל אינם נוטלים בה חלק. והרי אנחנו רוצים לצמצם את מעגל האלימות.

האם לא הגיע הזמן — אשמח לשמוע תשובה על כך — לנסות דרך אחרת? מי שמשתתף בפעולות אלימות — ואין זה פיקניק גם היום — ישלם כהחלט את המחיר, אבל הסביבה שלו לא חפצת, הסביבה לא חינוק. אדם שאיננו משתתף בפעולות האלימות יכול, עד כמה שניתן, גם במסגרת האינתיפאדה, להמשיך לחיות חיים רגילים.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

— — —

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת ויינשטיין, זה הוויכוח. אני טוען שענישה סביבתית לא רק שאינה חוסכת דם אלא גורפת לתוך מעגל האלימות של האינתיפאדה עוד ועוד תושבים. לאחר שנה צריך להודות שבסך הכול, האינתיפאדה קיימת ברמה זו או זו. צריך לעצור רגע ולברוק אם אנחנו צריכים לאמץ את השיטות של חבר הכנסת לנדאו, של עוד כוח, עוד הרוגים ועוד פצועים, או שיטות אחרות אשר הבחינה הראשונה שלהן תהיה: האם יש צורך להמשיך בענישה הסביבתית.

היו"ר ש' וייס:

תודה לחבר הכנסת חיים רמון. רשות הדיבור לאחרון המשתתפים בדיון זה — חבר הכנסת עוזי לנדאו.

קריאה:

הוא כבר דיבר.

היו"ר ש' וייס:

אם נרשום את כל קריאות הביניים, נצמצם את רשימת הדוברים עוד בכמה חברים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חבר הכנסת רמון, אני בהחלט סבור, שאין פתרון מדיני בלא שיש לפניו פתרון צבאי, ואי-אפשר להגיע לפתרון מדיני — אם אתה אומר שיש רק פתרון מדיני ואין פתרון צבאי. אמור למתפרעים ביהודה ובשומרון, שהדבר היחיד שישנו הוא פתרון מדיני, נלך בדרכך ונשב למשאומתן. נגיע למבוי סתום, ואז אתה תתעקש בעמדתך והם יתעקשו בעמדתם, וכאשר לא תהיה כל אפשרות אחרת ליישב חילוקי-דעות, החברה ייצאו לרחובות. בשיטה שלך, כשאתה אומר שאין פתרון צבאי, אתה מזמין טרור, מזמין מהומות.

חיים רמון (המערך):

אני מציע — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

את הפתרון הצבאי שאתה מציע אינני מקבל. אני אינני מציע פתרון צבאי נעדר כישרון כמו זה שאתה מציע. אני אציע פתרון צבאי הכרוך בפחות כוח מכפי שמשתמשים בו היום בחלק מהמקרים, ובחלק אחר — יותר כוח.

יש לי חילוקי-דעות עם שר הביטחון, אני הקטן — — —

היו"ר ש' וייס:
חבר הכנסת פארס.

עוזי לנדאו (הליכוד):

הפרדוקס הוא, שאף שהיהודי והעם היהודי הם הצד המתגונן, אנחנו חוששים להגן על עצמנו שמא נסתכן בחוק. זאת האמת לאמתה. זאת הנקודה הזאת יש להעלות ולהגיש.

רציתי לומר עוד בתחום הזה של עצם שלטון החוק לאו דווקא בנושא של האלימות — והעלינו אותו, חברת הכנסת נמיר, גם בכנסת שעברה, מול משרד הפנים — הסוגיה של השתלטות על אדמות מדינה, הסוגיה של נסיעות בלתי-חוקיות, בעיית הבנייה הבלתי חוקית — רובן המכריע בתחום הערבי.

כאשר ב־1982 בנה גר רייכר מגדרה את ביתו כפי שבנה, הורה אז היועץ המשפטי, מר זמיר, להרוס את הבית בנימוק, שאי־אפשר לשמור על שלטון החוק במגזר הערבי, אם אין אוכפים את החוק לפני כן במגזר היהודי.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פארס, לך לא הפריעו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני שמעתי היום כמה מחברי הכנסת מנצלים את ההזדמנות של הרצח — — —

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מה זה שייך למקרה שאנו דנים בו?

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת דראושה, אם תקשיב למרבית הנאומים שלי, לא רק תמצא איך זה שייך לכאן, אלא גם תבין את המצב.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כל הדברים שאמרת התבדו. התזיה שלך מופרכת מיסודה.

עוזי לנדאו (הליכוד):
הדברים שלי התבדו?

היו"ר ש' וייס:

אני חושב שסיימנו בזאת את קריאות הביניים. באמת הגדשנו מעט את הסאה כאן.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני אבקש לומר מלה לגבי התנהגות חברי הכנסת מסיעות יהודיות ציוניות דווקא כאשר יהודים נרצחים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מה ההבדל?

עוזי לנדאו (הליכוד):

יש הבדל בסיסי בין יהודי שנרצח כאשר הוא מתגונן ובין מידי אבנים ובקבוקים שנפגעים. כאן יש הבדל בסיסי, בדיוק כאותו הבדל הקיים בין שוטר שנפגע במליון תפקידו ובין פושע שנפצע מכדורי המשטרה. זה בדיוק ההבדל. חבר הכנסת דראושה, רשום אותו לפניך.

מה שאותי מטריד הוא זה, שיש חברי הכנסת שמדברים בשבחו של אש"ף. שמענו כאן את חבר הכנסת צבן מדבר בגנות הכיבוש דווקא בזמן הזה. בחצי מלה מגנים, אבל משתמשים בגינוי כבסיס על־מנת לתקוף דברים שהם ציוניים

של שלטון החוק לא רק ביהודה, בשומרון ובעזה, אולי במיוחד שם, אבל אני רוצה להוסיף: גם ממערב ל"קו הירוק".

ביקשתי לערוך רשימה של האירועים שהתרחשו בחודש האחרון, מ־17 בנובמבר ועד 14 בדצמבר — יותר מ־50 אירועים, יותר מ־50 אירועים ממערב לקו הירוק, זאת על־פי מה שנתפרסם בעיתונים. ואני מדבר על אוטובוס שנרגם באבנים בכביש יפיע־נצרת ועל ניסיון להצית אוטובוסים בתוככי תל־אביב ועל ירדיי אבנים לעבר ניידת משטרה בכפר קרע, בוואדי־ערה, באזור כפר קאסם ובכביש חיפה־תל־אביב. הדפים מלאים דוגמאות לאירועים מן הסוג הזה ממערב ל"קו הירוק". ואיני מדבר על ביטויים פשוטים של אהדה לאש"ף, כמו הנפת דגלים ושרירים לאומניים. אני מדבר על כך שבמדינת ישראל, בעיני כל אזרחיה, יהודים וערבים כאחד, ממערב ל"קו הירוק" וממזרחו, פושט שלטון החוק של מדינת ישראל רגל.

אני שואל: היכן שר המשטרה, שהבטיח לאכוף חוק ממערב ל"קו הירוק"? ואני שואל, היכן שר הביטחון, שמבטיח לעשות זאת ומחויב לכך ממזרח ל"קו הירוק"? ואני שואל: היכן שר המשפטים, שאחראי על אכיפת החוק כאן וכאן? ואני שואל: היכן ראש הממשלה, מה המדיניות של הממשלה כולה?

כאן דיבר חבר הכנסת צבן על כך, שיש פגיעה בזכויות האדם ביהודה, בשומרון ובעזה. יש ויכוח קשה אתך גם על הדברים האלה וגם על התנהגות יהודים בתחום הזה. אבל, האמת היא שמי שמופלה לרעה היום באזור הזה הוא דווקא היהודי. מי שמתגונן הוא דווקא היהודי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

עוזי לנדאו (הליכוד):

מי שנוסע באוטובוס וצריך לחפש מטעני חבלה, אלה הם היהודים, ומי שנוסע ברכבו וצריך לחשוש מאבנים, זה היהודי. ומי שצריך בבתי־קולנוע לחפש מטעני חבלה, זה היהודי. ומי שצריך גם על יד כפריסבא לחשוש מבקבוקי תבערה, זה היהודי. וכאשר אנחנו שולחים בנים לעצור טרמפים כאשר הם בחופשה מהצבא, מי שחוששים הם אנחנו. ומי שרוצה לטייל בארץ־ישראל היום, אינו יכול לעשות זאת בטרמפים, משום שאנחנו חוששים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אנשים רוצים לחיות.

עוזי לנדאו (הליכוד):

יהודים רוצים לחיות. הנקודה היא שלערבים בארץ־ישראל אין בעיה, עליהם לא זורקים אבנים, הם יכולים לנסוע בטרמפים, והם אינם צריכים לחשוש ממשטני חבלה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כולם רוצים לחיות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיעארי, חבר הכנסת רן כהן, אני מבקש להפסיק את ההפרעות. אתם אינכם מאפשרים לו לשאת את דבריו, ומכיוון שאני מנכה את זמן ההפרעות, הוא ממש יכול להתחיל את נאומו מחדש.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
למה הוא לא נוגע בסיבות האמתיות?

שחרף הפרעות וחורף הפגיעה ביהודים קראו אז שלא להזהרות
עם העם היהודי, קראו להזהרות — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת לנדאו, אי-אפשר.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מייד מסיים.

היו"ר ש' וייס:

"מייד" היה כבר לפני שלוש דקות. אני מאוד מבקש
שתסיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אבקש דקה ללא הפרעות.

היו"ר ש' וייס:

דקה, בבקשה. כבר ניכתי את כל ההפרעות והוספתי
מעבר לכל מידה. אני מאוד מבקש שתסיים מייד.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מסיים מייד, כבוד היושב-ראש.

המפלגה הקומוניסטית הפלשתינית, שהיו בה יהודים
רבים, קראה שלא להזהרות עם היהודים, עם הקורבנות, אלא
להזהרות דווקא עם ערביי ארץ-ישראל. לא עם הנרצחים
הזדהו, עם הרוצחים הזדהו. ואז מעלים על נס את מעשי הרצח
כפעולה של תנועה לשחרור לאומי.

ברל כצנלסון כתב על זה את הדברים האלה: — — —

היו"ר ש' וייס:

בזה אנחנו מסיימים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

"היש עם בעמים אשר מבניו הגיעו לירי סילוף כזה, שכלי
ונפשי, שכל מה שעושה עמם, כל יצירתו וכל ייסוריו הם בזוים
ושנואים, וכל מה שעושה אויב עמם — כל שוד, כל רצח וכל
אונס, ממלא את לבם רגש הערצה והתמכרות?"

אני לא חושב שזאת היא ההתנהגות של כל חברי הכנסת,
אבל אפס קצה שלה אנחנו מתחילים לראות מחלחל לחיינו.
תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת עוזי לנדאו. אני מזמין את שר
הביטחון להשיב על כל ההצעות לסדר-היום בעניין זה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במסגרת ההצעות
לסדר-היום על נושאים רבים ומגוונים הקשורים ישירות
לאירועים האלימים ולטרור בשטחים וכן לבעיות ולסוגיות
מדיניות רבות. בדברי אתמקד אך ורק בנושאים הקשורים
לפעילותה של מערכת הביטחון אל מול מה שהתרחש ומתרחש
בשטחי יהודה, שומרון ועזה.

גם בתחום הזה אנסה להפריד בין שני אירועים שהוזכרו
והועלו במהלך ההצעות לסדר-היום: הרצח בהר-כרכה
והאירועים בשכם בסוף השבוע שעבר. לאחר מכן אתייחס
לדברים הכלליים, הכוללים, הקשורים במדיניות הביטחון
בשטחים.

בחרתי לקרוא לפניכם דוח מוסמך על שהתרחש בהר-
כרכה: "בתאריך 13 בדצמבר 1988, בשעה 15:50, נסע
נו"ן' — או מה שקרוי בצבא קומנדק — השייך לכוח

מטבעם. אני זוכר מה אמר פעם אחת חבר הכנסת צוקר, לאחר
רצח עפרה מוסס. זמן מה אחר כך, חבר הכנסת צוקר, מצאת
הזדמנות מתאימה לומר את המשפט הבא, ש"המתנחלים חיים
על הדם, הם זקוקים לדמה של עפרה מוסס והם שותים אותו".

גם חבר הכנסת שריד, באחד ממאמריו בעניין מובארק
עוראד, כתב שורה יוצאת דופן, ממש פנינה: מאה שנות טרור
הן מאה שנות כיבוש בכיף. פירושם של דברים הוא שלא רק מה
שמתרחש אצלנו כאן ביהודה ובשומרון הוא כיבוש, כך היה גם
בתקופת המושבות הראשונות, עם תחילתה של הציונות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

חבר הכנסת שריד, כדאי שתתחיל להבין את המאמרים
שלך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אמרתי שאם הם ימשיכו עוד מאה שנים בטרור, זה יהיה
מאה שנות כיבוש בכיף.

עוזי לנדאו (הליכוד):

את זה אתה אומר עכשיו, זה לא מה שאמרת במאמר.
עליך שהדבר עלה כבר אז בכנסת — מוטב היה אילו הכחשת
זאת.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מכחיש את הבנתך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני רוצה לומר מה כתב — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, זמנו של חבר הכנסת לנדאו תם לפני שלוש
דקות ולכן הוא חייב לסיים.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני שמח על ההכחשה. אם הדבר הזה מוכחש, אני חוזר כי
מן הדברים שייחסתי לך, בוודאי, יש צורך להכחיש.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה צריך לקרוא באופן תבוני.

עוזי לנדאו (הליכוד):

חברי הכנסת, אקרא עכשיו דבר תבוני לגמרי שכתב ברל
כצנלסון.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, בדברי ברל כצנלסון אנחנו מסיימים.
הציטטה מדברי ברל היא על חשבון המערך.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אני מוכרח לתת את התשובה הראויה מבחינת הזמן לחבר
הכנסת חיים רמון.

היו"ר ש' וייס:

כן, אבל אנחנו עברנו את הזמן, ואני ממש מבקש לסיים
בדברי ברל.

עוזי לנדאו (הליכוד):

חברי הכנסת, בתקופת מאורעות 1936 היו יהודים
קיצוניים, הפ.ק.פ. — המפלגה הקומוניסטית הפלשתינית —

צריכה לשמש צידוק, ללא כל קשר לסיבותיה, לרצח של יהודי על-ידי ערבי או של ערבי על-ידי יהודי.

בה מידה, מן הראוי שהמתיישבים בשטחים ידעו שהנשק ניתן להם להגנה עצמית. קיום החוק והסדר, תגובה על עבירות על החוק, הם בידי הרשויות המוסמכות ולא בידי גורם אחר.

אוסף ואומר: לאחר למעלה משנה, מאז 9 בדצמבר 1987, יעקב פרג, זיכרוננו לברכה, הוא הנרצח הראשון מקרב עשרות אלפי תושבי השטחים. נכון, באירוע חמור נהרגה תרצה פורת, שגם היא מבין התושבים הישראלים בשטחים. נכון שנרצחו באכזריות ישראלים כמו הגב' רחל וייס ושלושת ילדיה, כשנזרק בקבוק תבערה על האוטובוס שנסע מטבריה לירושלים לאורך בקעת-הירדן. נכון שנרצחה זיוה גולדברסקי, תמהונית שהאמינה באנשי אש"ף בשטחים ונרצחה על-ידם. בשולי השטחים נרצח תלמיד ישיבה על-ידי בחורה בן סאקר, אליעזר שלינגר זיכרוננו לברכה. במושב שפיר נרצחה הגב' רחל וייס. במושב שקף — אלי כהן. עשרה ישראלים, שניים מהם תושבי השטחים.

ארבעה מחיילי צה"ל נפלו בשטחי יהודה ושומרון, משה כ"ץ, דוד דניאלי, הרסטיג ארתור ורב-טוראי דוד דלרוסה שהוזכר פה, שמת משאיפת עשן מרובה כשניסה לחלץ את האשה ושלושת ילדיה מהאוטובוס הבעור, מה שמישהו אחר לא עשה.

אכן, 14 נופלים.

באותה תקופה נפלו 22 מחיילי צה"ל לאורך גבול לבנון במלחמה מול הטרור, שלפני שש שנים וחצי יצאו לחסל אותו, לעקור אותו משורש, "לגמור" אחת ולתמיד את אש"ף, לפחות בלבנון: שש שנים וחצי לאחר המלחמה לעקירת הטרור משורש, לפחות מלבנון.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה לא כל כך התנגדת אז למלחמה הזו, אז מה אתה

— — —

מיכאל בריזהר (המערך):

שלום עליך, מזמן לא שמענו אותך.

שר הביטחון י' רבין:

מעולם לא האמנתי שיש מלחמה אחת המסיימת את כל המלחמות, שיש סדרת פעולות אחת העוקרת את הטרור מן השורש אחת ולתמיד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה נכון, אבל האמנת במלחמה, שהיא תוכל — — —

שר הביטחון י' רבין:

האמנתי כמה שהאמנתי, וזה לא הנושא היום.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה הזכרת את זה.

היו"ר ש' וייס:

גמרנו, קיבלת תשובה.

שר הביטחון י' רבין:

אם כן, כווא נראה את האירועים האלה בפרופורציה היסטורית של מאבקן של עם ישראל על התבססותו כמדינה יהודית בארץ-ישראל.

אשר לאירועי שכס — ביום ו', 16 בדצמבר 1988.

התרחשו כמה הפרות סדר חמורות בכמה שכונות במערב שכס, ובמהלכן נהרגו חמישה מתפרעים — — —

אבטחת היישובים במעלה הדרך להר-ברכה, לחלוקת מזון ביישוב לאותם חיילים, אנשי מילואים ברוכס, המתגברים את השמירה במספר רב של יישובים בשטחים. כ-1.5 קילומטר בקו אווירי לפני היישוב נפתחה אש לעבר ה'נון-נון' משולי הכביש על-ידי תושב הכפר בורין, המצוי כ-1.5 קילומטר מערבת למקום האירוע. במכת האש האוטומטית נהרג חייל המילואים ארתור הרסטיג, זיכרוננו לברכה, שישב מאחור, ושני חיילים נוספים נפצעו קל. הקצין שהוביל את ה'נון-נון' והנהג ירדו והסתערו לעבר מקור האש והרגו את היורה, שהסתבר שהינו רועה מהכפר בורין.

בסריקות שבוצעו בעקבות האירוע נמצאה בקרבת מקום גופתו של תושב הר-ברכה, יעקב פרג, זיכרוננו לברכה, לאחר שהוכה כאבן בראשו. בהעדר עדות ראייה לאירוע לא ניתן לשחזר כוודאות את הרקע ואת מעשה הרצח של יעקב פרג, זיכרוננו לברכה. מממצאי החקירות והבדיקות שנעשו עולה ככל הנראה כי:

א. יעקב פרג, זיכרוננו לברכה, יצא לשטח לאבטח אי-עליית עדרים על שטחים, שכפי שנראה לו אין רשאים לרעות בהם.

ב. נראה כי בסביבות השעה 15:30 נפגש יעקב פרג, זיכרוננו לברכה, עם הרועה ועדרו, וככל הנראה התפתח ביניהם יכוח על זכותו של הרועה לרעות את עדרו במקום. יש לי יסוד להניח, שזה לא היה הוויכוח הראשון בין השניים.

ג. בתוך אותו שטח שהוכר כאדמת מדינה וכשוליו מצויות כמה מובלעות מעובדות שעליהן ניטש ויכוח בדבר שייכותן לתושבי הכפר בורין השכן. על-פי הנחיות הגב' פליאה אלבק ממושרד המשפטים טופל עניין הוצאת רוב המובלעות מתחום ההכרזה.

ד. גופתו של יעקב פרג, זיכרוננו לברכה, נמצאה בגבול שבין השטח שהוכרז כאדמת מדינה לבין מובלעת המצויה כטיפול להוצאתה מתחום הכרזה זו.

ה. כן עולה כי הרועה הרוצח היה בן לאחת ממשפחות הכפר בורין שהגישו ערר על עצם ההכרזה וטענו לבעלות על השטח.

עוד עולה בבדיקה: א. יעקב פרג, זיכרוננו לברכה, לא היה עובד יחידת הפיקוח המרכזית ביו"ש המופקדת בין היתר על אדמות המדינה, לא הועסק על-ידי היחידה ולא קיבל שכר ממנה.

ב. במגעי המינהל האזרחי ביו"ש עם אנשי ההתיישבות, הובהר בעבר כי במידה שהם מגלים חריגים, כגון פלישה לאדמות מדינה, בנייה בלתי חוקית וכיוצא באלה, ידווחו למינהל האזרחי להמשך טיפולו.

ג. יעקב פרג, זיכרוננו לברכה, לא הוסמך מטעם הרשויות המוסמכות לפקח או לנקוט צעדים כלשהם נגד תופעות של עליית עדרים על אדמות המדינה.

אלו הן העובדות. — — —

חנן פורת (המפלגה הרתית הלאומית):
וארתור הרסטיג נהרג ככה, בקשיש?

אורה נמיר (המערך):
האם שר הביטחון מצדיק את הרצח?

שר הביטחון י' רבין:
— — — אין בהן שום הצדקה לרצח כלשהו. וגם מריבה לא

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זיכרונם לברכה.

שר הביטחון י' רבין:

בארבע מבין עשר — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זה היה רצח בדם קר.

שר הביטחון י' רבין:
אל תקשקש.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
רצח בדם קר.

שר הביטחון י' רבין:
אל תקשקש פה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
טבח היה בשכם.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת וילנר, סיימת את ההערה שלך. אנחנו ממשיכים.

יגאל הורביץ (הליכוד):

חבר הכנסת וילנר — — —

עוזי לנדאו (הליכוד):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת לנדאו, אנחנו ממשיכים.

שר הביטחון י' רבין:

בארבע מבין עשר התקריות הללו היו חמישה הרוגים — שניים מהם בתקרית אחת, ב־07:30, שהשתתפו בה כ־150 — 200 איש, גברים, נשים וילדים, והאחרים בתקריות האחרות. שניים מן ההרוגים עמדו קודם לכן מעל בניינים בקסבה, בעת שפטרול עבר מתחת לבניין, עם בלוקים, בכוונה לזרוק אותם.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
בעיתון שלך נאמר שזה שקר. בעיתון שלך, מה אתה מספר?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת וילנר, העירות כבר.

שר הביטחון י' רבין:

אל תכלכל את המוח.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זוהי התשובה? הסיפור עם הבלוקים הוא שקר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת וילנר, אתה כבר העירות זאת ארבע פעמים.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
איך הוא יכול לשקר לכנסת?

היו"ר ש' וייס:

אם תעיר על זה שש פעמים יהיה לך משקל אחר?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש גבול לשקרים.

היו"ר ש' וייס:

יש גבול גם לחזרה על שאלה.

שר הביטחון י' רבין:

יש גבול לחוצפה שלך.

— — — ולמעלה מ־20 אחרים נפצעו, מהם ארבעה באורח קשה. במהלך השבוע שעבר נפטרו מפצעייהם שניים מבין הפצועים קשה. נוכח חומרת האירועים והיקף הנפגעים, ועל רקע טענות התושבים בשכם כאילו כוחות צה"ל ירו בלא הבחנה לתוך מסע ההלוויה, מונה קצין בכיר לכדיקת האירועים.

ברקע אירועי 16 בדצמבר עומדות שלוש התרחשויות: א. כבר במהלך יום ה', היום שקדם לאירועים, ניכרה מתיחות רבה במערב העיר על רקע הודעת ארצות-הברית על קבלתה את הצהרות ערפאת. ארגונים וגופים מקומיים המתנגדים לערפאת התסיסו את השכונות והפיצו כרוזים נגד מהלכי ערפאת.

ב. בערב 15 בדצמבר נפטר מפצעיו תושב שכם, ממשפחה שאחד מבניה פעיל פח"ע בכיר בסוריה, שי"ך לארגונים הפרו-סוריים. הצעיר הזה נפצע במהלך התפרעות ב־25 בנובמבר. לאחר פציעתו הוא אושפז בבית-חולים פרטי בשכם, וכתוצאה מכך נמנע מכוחותינו מידע אודותיו. כארבעה ימים לאחר אשפוזו שוחרר לביתו, אך לאחר זמן מה הורע מצבו והוא אושפז מחדש באותו בית-חולים בלי ידיעתנו, עד יום פטירתו. דבר פטירתו וההלוויה שתוכננה למחרת, 16 בדצמבר, לא נודעו לכוחותינו. עם שחר 16 בדצמבר הוא הובא למסגד במערב העיר, אליו התקהלו כמה מאות תושבים בשעות הבוקר המוקדמות.

ג. ככל הנראה נעשו במערב העיר הכנות לקראת הפרות הסדר כבר בליל 15 — 16 בדצמבר. כך ניתן להסביר את מספר המחסומים שאותרו במהלך תקריות הבוקר של 16 בדצמבר על צירים שונים בחלקים שונים של העיר, ואת גודלם של המחסומים. קבורת הנפטר נעשתה בצמוד למסגד — מי שמכיר את המסגד ואת בית הקברות יודע, שהם ממש צמודים זה לזה — והיא נסתיימה בשעה 07:00. ההתקהלות התפזרה. ההלוויה נגמרה, אך קבוצות מהמלווים יצאו לסדרת הפרות סדר בעיר. עד תום הקבורה לא אירעה אף לא תקרית אחת ולא נורתה אף לא ירייה מצד כוחותינו. כבר כאן ניתן לקבוע: אין שחר לטענה בדבר ירי כוחותינו לתוך מסע ההלוויה. כלל לא התקיים מסע הלוויה, שכן הנפטר נקבר בצמוד למסגד שבו הוחק.

מכאן ואילך התרחשה סדרה של הפרות סדר חמורות, עשר במספר, בשכונות המערביות. הראשונה החלה ב־07:30, והאחרונה — ב־10:30. ב־11:00 הושלט סדר בעיר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ש' וייס:

יש כאן בקשה לשאול שאלה. אתה מסכים?

שר הביטחון י' רבין:

לא. אגמור קודם את הדיווח.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
קראתי היום את "דבר". שם כתוב שהכול שקר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת וילנר, אנחנו בזמן מתן תשובה. זכות הזעקה מוצתה בהצעות לסדר-היום.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מספיק רצח. מספיק לשקר. אי-אפשר לשמוע דברים.

שר הביטחון י' רבין:

אני רוצה להזכיר: חייל צה"ל שהוטל עליו בלוק במקרה דומה משותק היום, חייו ניצלו בנס. שני קצינים ירו בשני אלה והרגו אותם, וזה בסדר. זה בהתאם להוראות שאני עומד מאחוריהן. אולי אביא דוגמה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
עוד לא היה מקרה הרג שלא עמדת מאחוריו.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
עוד לא ביקרת אפילו מקרה אחד.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, אי-אפשר לקרוא קריאות ביניים במשך כל הישיבה.

שר הביטחון י' רבין:

אולי אציין מי הם הנפגעים. באירועי מערב העיר ב-16 בדצמבר נהרגו חמישה מתפרעים ונפצעו למעלה מ-20, ארבעה מהם קשה. במהלך השבוע נפטרו שניים. כל שבעת ההרוגים הם צעירים, גילאי 17 — 25. בין הפצועים נער אחד בן 16, שלושה בני 17, היתר בני 18 — 31. שום ילד או אשה לא נפגעו באירועים האלה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
באירועים אחרים — נשים רבות, אפילו ממכות.

היו"ר ש' וייס:

עכשיו יש זכות הדיבור וזכות התשובה לשר הביטחון.

שר הביטחון י' רבין:

מי הם שבעת ההרוגים? חמישה מהם — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אנחנו היהודים סבלנו — — —

היו"ר ש' וייס:

השמעת את זה כמה פעמים, ואתה צריך לאפשר לשר הביטחון להשיב על ההצעות לסדר-היום.

שר הביטחון י' רבין:

חמישה מההרוגים — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זוכרים את הפוגרומים נגד היהודים? עכשיו — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת וילנר, אני מבקש להפסיק. זה בלתי אפשרי.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אי-אפשר לשמוע את זה.

היו"ר ש' וייס:

מי שלא יכול לשמוע, יש בשבילו חלופות בבניין הזה.

שר הביטחון י' רבין:

אם כן, תצא. כברית-המועצות ייתנו לך לדבר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו לא אמת, השר משקר.

היו"ר ש' וייס:

אתה העירות זאת כבר שמונה פעמים. אני איאלץ לקרוא אותך לסדר באי-רצון רב. אי-אפשר כך.

שר הביטחון י' רבין:

מי הם ההרוגים? חמישה מהם היו מעורבים באירועים אלימים וישבו יותר מפעם אחת במאסר, במעצר. השישי מוכר כקשור בארגון החזית הדמוקרטית — שלא מקבלת אפילו, כידוע, את מה שאתה תומך בו, חבר הכנסת רן כהן.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
היא דווקא כן מקבלת.

שר הביטחון י' רבין:

אני לא אקרא את שמותיהם ובאיזה שנים וכמה פעמים היו בבתי-הסוהר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת וילנר, אתה כבר מיצית את המנה של קריאות הביניים.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

חבר הכנסת וילנר, אילו לא היית — — — אותם, הם היו נעלמים.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו סיימנו. אני מבקש לאפשר לשר הביטחון לסיים את דבריו, אחר-כך נברר אם הוא ירצה להשיב על שאלות.

שר הביטחון י' רבין:

אין ספק, ההתלקחות — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' וייס:

סליחה, אתה ביקשת לשאול שאלה. תעשה זאת אחרי שהשר יסיים את דבריו.

שר הביטחון י' רבין:

התלקחות של שעות מספר בשכם היתה מתוכננת, עניין ההלוויה — מקרי, לא רלבנטי. במהלך ההלוויה לא היה כל אירוע, לא נפתחה אש ולא היה שימוש בכוח על-ידי חיילי צה"ל. ייתכן שניצלו את הצטברות האנשים ויצאו משם לבצע את הפרות הסדר. אני משוכנע שחיילי צה"ל פעלו כסדר במסגרת תפקידם ועל-פי ההוראות הקיימות להשליט חוק וסדר ולפעול נגד אלה הפועלים פעילות אלימה נגדם.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
ולהוציא להורג ללא משפט.

שר הביטחון י' רבין:

מי שהולך להתעמת באבנים ובבקבוקי תבערה נגד חיילי צה"ל יידע שהוא נוטל על עצמו סיכון חמור. מי שלא ישתתף באלימות יוכל לחיות לבטח.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מבצעים את זה לפי רשימות?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, אי-אפשר להפוך את כל הדיון הזה לתחקיר שלך. אני מבקש לסיים. יהיה לי מאוד לא נעים לקרוא אותך לסדר, אבל אי-אפשר להפריע באופן שיטתי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
יש לי שאלה לשר הביטחון.

היו"ר ש' וייס:

אבל זאת כבר השאלה ה-77. אי-אפשר להפוך את כל הדיון ולהתחילו מראשיתו.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
זאת השאלה ה-51.

היו"ר ש' וייס:

בסדר, ה-51. אדוני השר, אתה מוכן להשיב על שאלה?

שר הביטחון י' רבין:

אשמע את השאלה ואחליט אם להשיב עליה או לא.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני מודה לשר הביטחון שמוכן לשמוע. הייתי רוצה לשאול את שר הביטחון: א. האם הקצין הבודק גבה עדויות גם מאנשים מקומיים או מעדי ראיה? ב. באילו סוגים של תחמושת השתמשו באותו יום מר ונמהר? ג. אולי שר הביטחון מוכן להסביר לנו למה כל ההרוגים ורוב הפצועים הם פצועי ראש וחזה? ד. מה היה משך זמן הירי בתקרית העיקרית ליד בית-הקברות?

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, כדי שלא ליצור כאן תקדים של שאלת שאלתא שלא תוכננה, אתייחס לכך כאל ארבע קריאות ביניים. אנחנו סיימנו.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ביקשתי שאלה.

שר הביטחון י' רבין:
לא, גמרנו.

לשאלה הראשונה, האם תחקר הקצין הבודק או החוקר את תושבי השטחים — אין לי תשובה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לי יש.

שר הביטחון י' רבין:
אין לי תשובה. יכול להיות שלא.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה חושב שזו חקירה מסוכנת?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שריד, אני חושב שזה שייך לשאלתא.

שר הביטחון י' רבין:

אני חושב שזו חקירה חסינה לגמרי.

הדבר השני — — —

יהושע מצא (הליכוד):

יוסי — דדי צוקר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מצא, אתה צריך עוד להגיש הצעת חוק, שמור על כוחך. זו הצעה מאוד בעייתית.

שר הביטחון י' רבין:

לשאלה השנייה — השתמשו גם בתחמושת פלסטיק, גם בתחמושת חיה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אלה נוהלי ירי של כדורי פלסטיק?

שר הביטחון י' רבין:

לא בנוהלי ירי של כדורי פלסטיק.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
איך זה קרה?

שר הביטחון י' רבין:

לשאלה השלישית, כיצד קרה שחלק מהנפגעים אכן נפגעו בראש ובחזה? הדבר נבע מאופי המקום שבו אירע העימות, בעיקר בתקרית הראשית. מי שמכיר את היציאה מהקסבה לכיוון דרום, לכיוון המדרגות, יודע שהבאים — באים מלמעלה, והירי הוא מלמטה כלפי מעלה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — — נהרגו שניים.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דדי צוקר, אי-אפשר כך. אנחנו לא נסיים את הדיון.

שר הביטחון י' רבין:

התקריות היו בכמה מקומות בעיר. שאלת חבר הכנסת שריד היתה לגבי התקרית המרכזית.

היתה עוד שאלה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה היה משך זמן הירי בתקרית העיקרית?

שר הביטחון י' רבין:

אני לא מוכן לומר מה היה משך הזמן בדיוק, אבל זמן קצר יחסית.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
משהו כמו חצי שעה אולי?

שר הביטחון י' רבין:

בין רבע שעה לחצי שעה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
לי נאמר בין חמש לשש דקות.

היו"ר ש' וייס:

אנחנו סיימנו. שר הביטחון הסכים להשיב, ומשום כך הרשיתי את הפרוצדורה הזאת. חברי הכנסת, אנחנו סיימנו את שלב השאלות. יש פרוצדורה של שאלות בעל-פה, ותכלו להשתמש בה. כיום רביעי תינתנה תשובות.

שר הביטחון י' רבין:

ועכשיו לשאלה הכוללת. אין ספק — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שריד, אנחנו אפשרנו לך הצגת שאלות. אני מבקש ממך לאפשר לשר להמשיך בדבריו.

שר הביטחון י' רבין:

בתחילת דברי אני רוצה להבהיר שכאשר מדובר בפתרון קרי — השגת שלום בגבולנו המזרחי או מציאת הסדר ביניים המשמש תקופת מעבר לפתרון קבע, הכלי, הדרך היא הפתרון המדיני. אין אפשרות להגיע לסיום הסכסוך, ולא משנה מה יהיה אופי הסיום, שיביא לשלום בגבולנו המזרחי. שבו ייקבע מעמד הקבע של שטחי יהודה, שומרון ועזה, ומעמד של הפלשתינים החיים בשטחים אלה — אלא בדרך מדינית.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
צריך לברך על השינויים שלו.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת פורז, אני מבקש להפסיק את ההפרעות.

שר הביטחון י' רבין:

אולי דווקא תושבי השטחים שמחד גיסא נאבקים, ומאידך גיסא עומדים בסבל ובמצוקות, אמרו: בכוח אי־אפשר להשיג עוד, תתקפל אתה קצת. זה לפי דברייכם, שערפאת שינה עמדות. אולי עמידה איתנה יותר שלנו, עם אורך רוח, תביא לשינוי נוסף, לא אצל ערפאת, אלא בקרב תושבי השטחים. כי הם הפרטנר שלנו, לא ערפאת, לא ערפאת.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דדי צוקר.

סליחה אדוני השר. חבר הכנסת צוקר, פורז ואחרים, אני מבקש. חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת פורז, יהיה לי קשה מאוד לקרוא אותך לסדר לפני נאום הבכורה שלך.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

שר הביטחון י' רבין:

אתם מאמינים שאש"ף של ערפאת לא רצה להשיג יותר? היה צריך לשנות, לגרסתכם. אם זה הישג כל כך גדול, למה הוא שינה? אולי משום שהוא מרגיש שיש גבול ליכולת התושבים לשאת. ואולי אם אנחנו נגלה אורך רוח רב יותר, ואולי אם נתמיד, אולי נביא את תושבי השטחים להכיר בעובדה שלא מערפאת תצמח הישועה אלא מהם, תוך הידברות אתנו.

קריאות:

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיעארי, חבר הכנסת שריד, חבר הכנסת פורז, חבר הכנסת דראושה, לקרוא אותך לסדר שתי דקות לפני סיום — מאוד לא נעים. אני מבקש ממך להפסיק את קריאות הביניים.

אוסף ואומר, המשימה שהוטלה על צה"ל מטעם הממשלה באמצעותי כשר הביטחון היא משימה כפולה: להביא לרגיעה, לא בנוסח של אף לא אבן אחת תיזוק; או אף לא בקבוק חבברה אחד ייזוק, אבל, הורדה משמעותית של האלימות כפי שהיא קיימת היום. הרמה הנוכחית היא כלתי נסבלת וכלתי מקובלת.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לפני חודש אמרת שהמצב נרגע.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דדי צוקר, חבר הכנסת פארס. חבר הכנסת פארס, אני רוצה לומר לך משהו. לא נעים לי לקרוא לך לסדר לפני נאום הבכורה שלך.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
נאום הבכורה כבר היה.

באותה מידה, אל מול האלימות בשטחים, אלימות וטרור המיועדים להשיג מטרות מדיניות מרחיקות לכת — זאת אינה אלימות לצורך פתרון בעיות של זכויות אזרח, זו אלימות שונה מכפי שהכרנו בעבר, שונה מהמלחמות של צבאות מדינות ערב בנו, מדרך הטרור של ארגוני הטרור האש"ףיסטי — אל מול האלימות והטרור של האזרחים הפלשתינים שמטרתם היא אותה מטרה, ויש בה לסכן את עתידה וביטחונה של ישראל; אל מול האלימות הזאת יש רק שתי אפשרויות: להתקפל, לברוח, להיכנע, ולא יעלה על הדעת שמדינת ישראל תעשה זאת.

כבר אמרתי לא אחת, אינני חסיד ארץ־ישראל השלמה, אבל מול אלימות — הפעלת כוח, אי־כניעה לאלימות.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תהיה עוד יותר אלימות.

שר הביטחון י' רבין:

את זה נראה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
את זה כבר דאיתם.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כמה זמן אתה צריך בשביל זה?

שר הביטחון י' רבין:

אינני יודע. אני הייתי מיעץ גם לאלה משמאל וגם לאלה השוכתים רעב — להניח הנחה פשוטה שזה מאבק קיומי של מדינת ישראל, ובמאבק קיומי צריך אורך רוח, כושר עמידה, לא תבוסותנות מחד גיסא, ולא בכינות מאידך גיסא.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
או דמיון.

קריאה:

שכל.

מיכאל איתן (הליכוד):
אזרחים נמצאים בחזית.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, סיימו את הפרק הזה של קריאות ביניים.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, אני מבקש ממך להניח. חברי הכנסת שריד, רן כהן, פורז, לא להפריע.

שר הביטחון י' רבין:

אלה מכם הרואים בדברי ערפאת שינוי, אולי יסבירו לעצמם למה במשך 13 שנים לא הסכים לשינויים?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
למה אתה לא מסכים לשינויים?

שר הביטחון י' רבין:

סליחה, אני מבקש שאתם תשאלו את עצמכם.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):
גם אתה לא הסכמת. כל הזמן אמרת לא.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז, אין שומעים את קריאותיך. הן כל כך רועמות.

אני מבקש להסיר מסדר-היום את ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת רן כהן, מיעארי, וילנר, ולדמן, דראושה וצבן ולהעביר לדיון — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, יש כעת עניין פרודורלי ואני מבקש לאפשר לי להקשיב להצעה.

שר הביטחון י' רבין:

אני מבקש להעביר לדיון בוועדת החוץ והביטחון את ההצעות לסדר-היום — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
רק את הנבונות שבהן, רק את החכמות.

שר הביטחון י' רבין:

— של חברי הכנסת חנן פורת, שלמה דיין, אברהם ורדיגר, חיים רמון ועוזי לנדאו.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לשר הביטחון על דברי תשובתו.

לפני שנעבור להצבעה נשמע הצעות אחרות. אני מזמין את חבר הכנסת אברהם פורז להשמיע הצעה אחרת. אני רוצה להזכיר שניתנת לכך מסגרת של שלוש דקות ולא יותר הפעם. שנית, חברי הכנסת יש לנו כלל תקנוני, שלפיו נרשמים להצעה אחרת אחרי תום דברי התשובה. נכון שלא תמיד מקפידים על כך, אבל כשיש לחץ אנחנו נאלצים להקפיד על כך. אני מעיר זאת לחברים חדשים, שלא היו בכנסת הקודמת.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדבריו של שר הביטחון אני מבין שהוא משתתף אך ורק בתחושותיהם ובאבלם של המתנחלים, החיילים והשוטרים. בסופו של דבר קרה פה אירוע טראגי מאוד.

היו"ר ש' וייס:

מה היא הצעתך?

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת מסדר-היום.

היו"ר ש' וייס:

זה היה מובן, אבל חבר הכנסת לנדאו שאל.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

אני חושב שבסיטואציה כזאת לפחות היינו צריכים לשמוע משר הביטחון, לנוכח האירועים החמורים הללו, גם השתתפות בצער של אחרים. גם שמענו על אותם חיילים שנסעו ב"נו"ן" כדי לתגבר את השמירה בהר-ברכה. אנחנו יודעים שבסופו של דבר, במרבית המקרים זאת השמירה. אילולא היינו מתדירים התנחלויות ללב-לב של אוכלוסייה ערבית, היינו בהחלט מונעים את החיכוך עם האוכלוסייה הערבית.

היו"ר ש' וייס:

סליחה, חבר הכנסת שריד, לא שמענו. זאת הערה לשונית או — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

דברי הבל ושקר.

היו"ר ש' וייס:

היה? אז עוד מעט אני אקרא לך לסדר.

שר הביטחון י' רבין:

הדבר השני — לקיים את מערכת המינהל האזרחי. אין כבר דיבורים על מרי אזרחי, והם יודעים למה. דיבור על מרי אזרחי הם אילצו אותנו לרתק את הפרט — לא כקולקטיב, כפרט — לתלות שלא התכוונו שתהיה. האירועים חייבו אותנו. לכן, אין עוד דיבורים על מרי אזרחי, כי הם יודעים שאין דבר כזה ואין באפשרותם לבצע זאת.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
הם לא אזרחים? מה המושגים האלה?

שר הביטחון י' רבין:

לא אסתיר ולא אעלים דברים. מה שהשגנו זה — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה השגנו?

שר הביטחון י' רבין:

— הפגנות אלימות גדולות כמעט שאינן קיימות. פה ושם יש התלקחויות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— שמונה הרוגים.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני, הבעיה היא אם הן מתקיימות או לא, ומה קורה כשהן מתקיימות, ומה הלקח שילמדו מזה.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מה עם — — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, סיימנו את פרק השאלות.

שר הביטחון י' רבין:

הדבר השני, שבו לא השגנו את יעדנו, הוא זריקות האבנים, בעיקר על רכב אזרחי. קל יותר, את אלפי כלי הרכב הישראליים הנעים בשטחי יהודה, שומרון ועזה, להפוך למטרות. בכך אנחנו רחוקים מהשגת יעד הבטחת חייהם של התושבים. אנחנו עושים מאמץ מתמיד למצוא דרכים ושיטות לטפל בכך. אנחנו כפופים לחוק, ונפעל אך ורק במסגרת החוק.

זו המדיניות. אני מאמין שגם אם נדרש לכך יותר זמן משהייתי רוצה, מחובתנו להבחיר שעל אלימות נגיב בכוח. פתרון הבעיה הוא סביב שולחן המשא-ומתן עם תושבי השטחים.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
כמה זמן זה יימשך?

שר הביטחון י' רבין:

כמה זמן שיידרש.

באותו זמן אני מבין את מצוקת המתיישבים, את מצוקת החיילים, השוטרים ואנשי ורועות הביטחון. אין מנוס, זוהי התמודדות קשה במסגרת ובתנאים שלא הכרנו. המכבידים גם על עצמנו. נדרשים מכולנו גם נחישות החלטה וגם אורך-רוח לשם שמירה על החוק. אם נגהה בדרך זו, אני מאמין. בלי לקבוע מועד, שנגיע למה שנדרש מן המערכת הביטחונית. ברור שיש שאלה אחרות, והיא מה צריך להיות הפתרון — אותו בראש ובראשונה יש לחפש בדרך מדינית.

אותך, זו הזדמנות ראשונה שאתה יושב־ראש הישיבה כאשר אני מדבר.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
תתברך, אני מעריך מאוד את כשרונותיך, תהא מבורך.

ביקשתי את רשות הדיבור כדי להציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת חיים רמון מעל סדר־היום. חסלת לי, עם כל הכבוד אליך, אני חושב שהדברים שהשמעת הם דברי עידוד לאותם פורעים בשטחים.

אורה נמיר (המערך):
הוא היה מתן מאוד היום.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
ביקשתי את רשות הדיבור בנושא האירועים בשטחים והרצח בהר־ברכה, כדי לומר כי אנו עצמנו אשמים במצב, על־ידי ההתייחסות שלנו ועל־ידי תגובותינו על פעילות הצבא. אני חוזר ואומר, יש לנו אמון מלא בשר הביטחון, מר יצחק רבין, ובמהלכיו. לא דווקא מפני שאני בקואליציה, גם באופוזיציה הייתי מעריך אותו. עירנותו לאירועים בשטחים מאפשרת לנו להיות שקטים. אם אנו לא שקטים הרי זה בגלל תגובות של חלקים בציבור על פעילות הצבא, בגלל התייחסות הציבור הקושרת את מה שמתחולל בשטחים, עם מהלכים מדיניים.

כאשר הערכים יצאו למלחמות נגדנו — השבנו מלחמות שעה. כאשר משתוללים במעשי טרור ואנשי צבא מגיבים — מצביעים עליהם ותובעים אותם לדין. אני חושב שאנחנו משלמים מחיר יקר ביותר על כל הסערה שהתחוללה כשעתה עם אוטובוס 300, על הדרך שבה שפטנו את אלה אשר הגנו אז במקום. אני חושב שאנחנו צריכים לעשות בעצמנו את חשבון הנפש.

חיים רמון (המערך):
אני רוצה להבין, אתה טוען שאני אמרתי דברי עידוד — מה הם?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
אתה חבין אותי אם תבחן את תחילת התחילה האינתיפאדה להסתער ולהשתולל. היא התחילה כאשר אנחנו, כל אחד מאתנו, התחלנו לשפוט את הצבא על מעשיו. עצם הוויכוח של שר הביטחון עם יוסי שריד — תסלח לי שר הביטחון, אולי הוא ישאל אותך איך רוצה מבצע אנטבה? אולי תוכל להגיד לו איך פוצצו את הכור האטומי, ועוד דברים מעין אלה? מאימת אנחנו מתייחסים למעשי הצבא בצורה כזאת כפי שמתייחסים אליהם כאן? אשמים אנחנו.

אני פונה אליך שר הביטחון, עם כל העוז והמרץ שלך, תפתיע בצעדים דרסטיים כדי לדכא את ההשתוללות בשטחים.

היו"ר ש' וייס:
ההצעה היא לגבי הצעתו של חבר הכנסת רמון. יש הצעה מן המקום, וגם זה אפשרי במסגרת שלוש דקות. חבר הכנסת שריד, בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת רן כהן לוועדה.

היו"ר ש' וייס:
חברי הכנסת אנחנו נמצאים בשלב שבו עלינו לסיים את הדיון. יש לנו עוד פרקים בסדר־היום שלנו.

אברהם פרוז (תנועת המרכז — שינוי):
אין ספק שהאירועים בהר־ברכה מצביעים על הסכנה הגדולה של ההתנחלויות האלה בלבד של אוכלוסייה ערבית צפופה.

הפתרון המדיני הוא בעיה קשה ומורכבת, אבל, אין ספק שאם הממשלה שהוקמה בשבוע שעבר אכן תיעתר ותגביר התנחלויות בלבד של אוכלוסייה ערבית צפופה, במקום להגיע לפתרון הסכסוך ולהרגעתו, המצב רק ייחמר.

כאמור, אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת מסדר־היום.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה. עמדת בכללי הזמן. אני אבקש גם מן האחרים לנהוג כך.

הצעה אחרת לחבר הכנסת מיכאל איתן.

מיכאל איתן (הליכוד):
אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, ההצעה שלי היא להעביר את הצעתו לסדר־היום של חבר הכנסת ולדמן לוועדה.

שר הביטחון י' רבין:
אם אתה רוצה לעבוד בשיטה כזאת, בבקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):
אדוני שר הביטחון, אני חושב שחבר הכנסת ולדמן מייצג ציבור גדול של מתיישבים שממשלת ישראל שלחה אותם לשבת במקומות שהם יושבים בהם. וכאשר חבר הכנסת ולדמן מופיע כאן בשם אותם מתיישבים ומעלה את נושא הביטחון, יש יותר מאשר טעם לפגם בכך שאתה מתייחס להצעתו בביטול ואפילו לא מציע להעביר אותה לדיון בוועדה. יש בכך משום — הייתי אומר במלה עדינה — התנערות ממחויבות, ואולי דוגמה לא טובה לאותם מתיישבים שנשלחו בשם הממשלה. כך היא מתייחסת אליהם אחר כך.

הצעתו היא להעביר את הצעתו של חבר הכנסת ולדמן לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

חיים רמון (המערך):
איש לא שלח אותם, הם הביאו את עצמם.

מיכאל איתן (הליכוד):
יגאל אלון תכנן את קריית־ארבע.

היו"ר ש' וייס:
הצעה אחרת לחבר הכנסת פרוש. חבר הכנסת פרוש, האם אחרי ההערה של שר הביטחון לגבי הקואליציה, אתה עדיין עומד על דעתך?

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
עוד לא התאקלמתי בקואליציה.

היו"ר ש' וייס:
זה לא מחייב אותך. אתה רשאי לנהוג כהבנתך וכרצונך.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):
כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, ראשית הרשה לי לכרך

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדת החוץ והביטחון — מיעוט
נגד — רוב
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת מ' מיעארי לוועדת החוץ והביטחון לא
נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רן כהן, אתה מסכים להצעתו של חברך
לסיעה, חבר הכנסת שריר, שהצעתך תעבור לוועדת החוץ
והביטחון?

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת רן כהן לוועדת
החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדה — מיעוט
נגד — רוב
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ר' כהן לוועדת החוץ והביטחון לא
נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת שלמה דיין, האם אתה מסכים להעביר את
הצעתך לוועדה?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
כן.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת שלמה דיין לוועדת
החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדה — רוב
נגד — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ש' דיין לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת צ'רלי ביטון, אתה מסכים שהצעתך תעבור
לוועדת החוץ והביטחון? הוא איננו באולם. חבר הכנסת וילנר,
אתה מסכים בשמו?

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מסכים.

היו"ר ש' וייס:

אני מעמיד להצבעה את הצעתו של חבר הכנסת מאיר
וילנר, מי בעד העברתה לוועדה?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות לחבר הכנסת וילנר, להצעה אחרת, מן
המקום. בבקשה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
זו לא הצעה שלי אלא של חבר הכנסת צ'רלי ביטון. אני
מציע להעביר את הצעתו לוועדה.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת דראושה.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני מבקש להעביר את הצעתו של חבר הכנסת מיעארי
לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת מיעארי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אני מבקש להעביר את הצעתו של חבר הכנסת דראושה
לוועדה.

היו"ר ש' וייס:

זה ממש התבקש. זה אפילו לא מפתיע.

בבקשה, חבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אם עדיין יש הצעה כלשהי מימין או משמאל — אני
מבקש להעביר את כל ההצעות לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, קלעתי לדעת חבר הכנסת רן כהן. אני עומד
להצביע כל הצעה בנפרד, בעקבות ההצעות האחרות.

חבר הכנסת חנן פורת, אתה מסכים שהצעתך תעבור
לוועדת החוץ והביטחון?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):
מסכים.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת לוועדת
החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

כעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדה — רוב
נגד — מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת ח' פורת לוועדת החוץ והביטחון
נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיעארי, אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת
החוץ והביטחון?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
כן.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת מיעארי לוועדת
החוץ והביטחון?

חיים רמון (המערך):
מסכים.

היו"ר ש' וייס:
מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת רמון לוועדת החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה נגד — רוב
— מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ח' רמון לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת צבן, האם אתה מסכים להעברת הצעתך לוועדה, לפי הצעת חבר הכנסת רן כהן?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הוא מסכים.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת צבן לוועדת החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה נגד — רוב
— מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת י' צבן לוועדת החוץ והביטחון לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת לנדאו, אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת החוץ והביטחון?

עוזי לנדאו (הליכוד):
מסכים.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת לנדאו לוועדת החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה נגד — רוב
— מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ע' לנדאו לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה נגד — רוב
— מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת מ' וילנר לוועדת החוץ והביטחון לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת ולדמן, האם אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת החוץ והביטחון? — הוא איננו. איני בטוח שאני יכול לקיים את ההצבעה. נפנה אחר כך לבירור. בכל זאת, אני אערוך הצבעה. מי בעד הצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן להעביר את הצעתו של חבר הכנסת ולדמן לוועדת החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה נגד — רוב
— מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' ולדמן לוועדת החוץ והביטחון לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד הצעתו של שר הביטחון להעביר את ההצעה של חבר הכנסת ורדיגר לוועדת החוץ והביטחון?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה נגד — רוב
— מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת א' ורדיגר לוועדת החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

מי בעד העברת הצעתו של חבר הכנסת דראושה לוועדת החוץ והביטחון, על-פי הצעתו של חבר הכנסת מיעארי?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לוועדה נגד — רוב
— מיעוט
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת ע' דראושה לוועדת החוץ והביטחון לא נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת חיים רמון, אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת החוץ והביטחון?

ה. הצעת חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1988*

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום. סעיף חקיקה. בבקשה, חבר הכנסת מצא. אני מזכיר לחברי הכנסת, מי שיש לו הצעה אחרת, יגיש אותה לסגנית מזכיר הכנסת בתום דבריו של חבר הכנסת מצא.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בפנינו חוק מימון מפלגות (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1988, המכוון בעיקר לשלושה תיקונים בעניין מימון מפלגות.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו בסעיף חדש, לא בלתי חשוב, אני מבקש את הקשבתיכם.

יהושע מצא (הליכוד):

יחד עם שלושת התיקונים לחוק מימון מפלגות מוצעים כאן תיקונים דיני דרכי תעמולה בבחירות, המיועדים להביא לידי חיסכון בהוצאות הבחירות העתידיות.

לעניין מימון מפלגות מוצעים שלושה תיקונים. התיקון הראשון עוסק במצב המתעורר כאשר הדין-וחשבון של מבקר המדינה על החשבונות של המפלגה לגבי הוצאות הבחירות או לגבי ההוצאות השוטפות איננו חיובי. במקרה שכזה הדין הקיים לגבי הוצאות בחירות הוא שעל חריגה כלשהי נשללת מהסיעה, קטנה או גדולה, מתוך הסכום המגיע לה בשל המנדטים שבהם זכתה, היתרה של 15% המשולמת או היתה משולמת במקרה של דין-וחשבון חיובי.

הדין הקיים לגבי הוצאות שוטפות הוא שעל כל חריגה, קטנה כגדולה, נשללים מהסיעה, בין שהיא קטנה ובין שהיא גדולה, שלושת התשלומים הקרובים למימון הוצאותיה השוטפות. לפי החוק המוצע ישלל מהסיעה החורגת בהוצאות הבחירות או בהוצאות השוטפות רק שליש מסכום החריגה, ובלבד ששליש זה אינו עולה על אותם 15% מתוך מימון הבחירות המגיע לסיעה או מהמימון השנתי המגיע לה, לפי העניין.

חברי הכנסת, פירושה של הצעת התיקון המוצעת הוא כי הקנס בשל חריגה יהיה פרופורציונלי, ולא כפי הנהוג היום, כשאין התחשבות בגודל החריגה או בגודלה של הסיעה.

תיקון מוצע שני הוא שיושב-ראש הכנסת יהיה רשאי להורות שלא יפורסם פרט מסוים מתוך דוח מבקר המדינה לגבי ביקורת חשבונות הסיעות. הכוונה היא לפרסום פרטים העלולים לפגוע באופן בלתי צפוי, בלי שהנפגעים ידעו על תרומותיהם. בכך נותנים ליושב-ראש הכנסת את הסמכות להורות מה לא יפורסם.

תיקון שלישי בא לאשרר הוראה בהחלטת ועדת הכספים בדבר הגדלת יחידת המימון. ההוראה באה להחיל את ההגדלה גם על הבחירות לכנסת השתי-עשרה, שנחקקו לפני שנתקבלה ההחלטה.

הבסיס שלפיו חושב המימון בעבר נשחק במשך השנים, משום שההצמדה היתה חלקית בהשוואה להתייקרויות ולא הדביקה אותן, ולפיכך במשך השנים קטן באופן ריאלי סכום יחידת המימון.

* נספחות.

ידוע, בוודאי, לחברי הכנסת, כי בעקבות צו על תנאי שהוציא בית-המשפט העליון החליט יושב-ראש הכנסת שלא לבצע שום תשלום לפי ההוראה שמדובר בה עד שתאושרר בחוק, וכאן אנחנו מביאים את החוק לפניכם.

אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת לכך שלתיקון הראשון ולתיקון השלישי המובאים לפניכם יידרש, החל מהקריאה הראשונה, רוב של 61 חברי הכנסת לפחות, בניגוד לקריאה הטרונית, שבה די ברוב רגיל.

חלק אחר בהצעת התיקון שלפניכם עוסק בדרכי תעמולה. נעשה פה ניסיון להביא לידי חיסכון בהוצאות כמערכות הבחירות העתידיות. אנחנו עושים את הניסיון — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

חיסכון — — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, דווקא בפרק החיסכון אתם לא מקשיבים. זה יכול לשבש את שיקול דעתכם.

יהושע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת רובינשטיין, האמן לי, חיסכון. ראשיתו בסעיף 10 הקיים — — —

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

שתי הסעיפים הגדולות נותנות יד לחוק עושק.

יהושע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת רובינשטיין, אתן לך הזדמנות לעלות ולהשיב. אני מניח שתצצה בכך — כמוכן, ברשותו של היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

אני לא בטוח, יש מי שהקדים אותו.

יהושע מצא (הליכוד):

סעיף 10 הקיים קובע הגבלות על מודעות תעמולה המוצגות ברכים. כאן מוצע לקבוע, שים לב חבר הכנסת רובינשטיין, הגבלות גם על מודעות תעמולה המתפרסמות בעיתונים, בשבועונים ובירחונים. הוראה חדשה זו תחול גם על הבחירות לרשויות המקומיות הקרובות ובאות. לא תכחיש, שיש כאן הצעה לחיסכון רציני.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

יותר לשאול שאלה?

יהושע מצא (הליכוד):

אחרי שאסיים.

היו"ר ש' וייס:

אחרי שהנאם יסיים.

יהושע מצא (הליכוד):

שנית, מוצע ששידורי תעמולת הבחירות לכנסת בטלוויזיה לא יהיו אלא כ-21 הימים שלפני הבחירות. גם כאן יש בוודאי חיסכון.

אורה נמיר (המערך):

אייאפשר לקצר את זה?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רפאל איתן, אני מצטער. תשאל כפעם הבאה.

על-פי התקנון יש, כמובן, אפשרות להתנגד להצעה. חבר הכנסת שביקש ראשון להתנגד — והוא, כמובן, היחיד שיגיש התנגדות — הוא חבר הכנסת דוד צוקר, חברי הכנסת, למי שבגלל הפגרה נשתכח ממנו התקנון, אזכיר, כי כשיש הצעת חוק פרטית, שראשיתה היא תמיד בקריאה טרומית, שהיא בעצם כמו הצעה לסדר-היום אם אין תשובת שר ואם יש. בוודאי אם אין, יכול חבר הכנסת לבקש רשות ולהציע להסיר את ההצעה. במסגרת הזאת אנחנו פועלים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עיקרו של החוק הזה אינו סעיף 1, הוא לא סעיף 3 וגם לא סעיף 4. ענייננו כאן הוא סעיף "קטנטן" 2. לפני שאני נוגע בזאת, ברצוני לשאת מסה, שהזמן לא יאפשר לי לשאת אותה, על ערכה של הבושה בפוליטיקה. יש גם קווי בושה שלא יורדים מתחתיהם.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

גלתה בושה ממדינת ישראל.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אסור גם למפלגות, לרבות מפלגות שלטון, חבר הכנסת מצא, אסור להן לדרת מתחת לקו הכושה. הצעת החוק הזאת מורידה את כולנו אל מתחת לקו הכושה, אם לא לדבר גרוע יותר.

מה משמעותו של הסעיף הזה? משמעותו מתן פרס לחוסר האחריות של המפלגה הגדולה, של שתי המפלגות הגדולות, שהרשו לעצמן לחרוג מתקציבן, ובזמן שחרגו מתקציבן בעת מערכת הבחירות ידעו שהגירעון הזה יכוסה בכוח הרוב, על-ידי עריצתו של הרוב. זהו עונש למי שניסה לקיים מערכת בחירות הגונה, מרוסנת, מוגבלת בתקציבה.

יהושע מצא (הליכוד):

אני רוצה שתוותר על התוספת הזאת, אם אתה הגון.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני יחייב את התשובה הזאת גם לחבר הכנסת איתן. לחבר הכנסת מצא אני רוצה לומר משהו — הייתי אחראי בתנועה שלי לניהול מערכת הבחירות שלנו. זו לא היתה מערכת בחירות קטנה בתקציבה. ידענו שחייבים לעשות זאת עם יד קפוצה. ידענו שכל חריגה מהתקציב, כל גירעון, יחייב אותנו לקבל הלוואות והתחייבויות אחרי הבחירות. זו היתה התפיסה שעל-פיה קיימנו את מערכת הבחירות שלנו. אחם, לעומת זאת, קיימת מערכת בחירות תוך ידיעה מראש שמותר להוציא כל סכום. אחם באים ואומרים עכשיו: נקצר את משך מערכת הבחירות. במה זה ישנה לעניין ההוצאות? בכל מקרה תוציאו כספים, כי ההוצאות שלכם אינן מרוסנות, אינן מוגבלות.

אחם באים ומציעים בסעיף קטנטן 2 עניין רטרואקטיבי. אם הטענה בדבר הבסיס שנשחק — יש לי גם חילוקי דעות על העובדה הזו שהצבעת עליה, זה לא נכון שהבסיס נשחק — גם אם הבסיס איננו מספק, תביאו הצעה שעניינה מערכת הבחירות של 1992. אל תביאו הצעה שעניינה מערכת הבחירות שחלפה. כי אז אתם מורידים את כולנו אל מתחת לקו הכושה.

אחם מציעים בעצם להכניס את היד לקופת המדינה בשרירות-לב, בעזות-מצח, בחוצפה, ולממן את הגירעונות שנבעו מחוסר האחריות שלכם במהלך ניהולה של מערכת בחירות פורגית, ביבוינית, מתירנית.

יהושע מצא (הליכוד):

כן, אפשר לקיים בחירות אחת לעשר שנים... אפשר לצמצם עוד יותר את השידורים בטלוויזיה, אם תובא הצעה כזאת.

שלישית, מוצע כי תוספת זמן השידור הנתונה לכל מפלגה המיוצגת בכנסת היוצאת לא תהיה שש דקות, אלא שלוש דקות לכל חבר מטעמה בכנסת.

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שהכנסת תעביר את הצעת החוק לוועדת הכספים להכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר ש' וייס:

יש לך התנגדות להשיב על שאלה?

יהושע מצא (הליכוד):

לא.

היו"ר ש' וייס:

אבל בקיצור, כי זה בניגוד לפרוצדורה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

חבר הכנסת מצא, אני ניהלתי מערכת בחירות על-פי החוק, ומשום כך גם קיצצתי במודעות, בהוצאות, כעת מציעים הצעת חוק רטרואקטיבית, בו בזמן שמשפט בעניין זה תלוי ועומד בבג"ץ. מה תיעץ לי לעשות בבחירות הבאות?

יהושע מצא (הליכוד):

חבר הכנסת אמנון רובינשטיין, אני לא אשיב על השאלה מה אתה אמור לעשות בבג"ץ. משפטן דגול כמוך יידע בוודאי לייעץ לעצמו כיצד לנהוג. מי אני שאייעץ לך בעניין בבג"ץ?

אשר לשאלה שלך בעניין ההוצאות, שאתה עמדת בהן ואחרים לא עמדו בהן, אני מבקש ממך להסתכל על העניין בפרופורציה. כשאתה מדבר על אי-חריגה, לך, בגודלך, אין כמעט ממה לחרוג —

יואש צידון (צומת):

איזה ביזיון, איזה ביזיון.

יהושע מצא (הליכוד):

— — בו בזמן שהמפלגות הגדולות צריכות להוציא את עיקר ההוצאות במערכת הבחירות, ומטבע הדברים החריגה גדולה יותר.

יואש צידון (צומת):

— — —

יהושע מצא (הליכוד):

אתה חושב שאתה במגרש כדורגל? בימק"א צועקים ככה. אדוני היושב-ראש, זו פעם ראשונה שאני שומע קריאת ביניים מהסוג המושמע במגרש כדורגל. אני חושב שכדאי להעיר כל כך.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מצא, אני אעיר. ראשית אני אעיר, שחבר הכנסת מצא לא בא מעולם הכדורגל. חברי הכנסת, קריאות ביניים מותרות, אבל ללא אמצעי עזר.

חבר הכנסת מצא, יש לך איזה אינטרס מיוחד להשיב על שאלה נוספת?

יהושע מצא (הליכוד):

לא.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

חיים רמון (המערך):

יש גם עבודות לא נעימות.

היו"ר ש' וייס:

רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים רמון, אחד המציעים. גם זה לפי התקנון.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדבר האחרון שאני יכול לומר על הצעת החוק הזאת הוא, שאני שמח על קיומה. אני חושב שאסור היה שהיא תבוא אל העולם. אבל כשהיא באה, היא באה מתוך מצוקה שאליה נקלעו שתי המפלגות. שלא בצדק. אני בהחלט מסכים שהיתה מערכת בחירות פוזרנית בשני הצדדים, מערכת בחירות שאסור שתחזור.

לאחר שהבנתי שכלה ונחרצה להעביר את החוק הזה, ניסיתי להקטין את הנזקים לעתיד.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת פורז, עומדות לפניך שתי אלטרנטיבות — האחת רעה מוחלטת, שגם מערכת הבחירות הבאה תהיה פוזרנית כמו הקודמת, ואנחנו נממן אותה רטרואקטיבית —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פורז.

חיים רמון (המערך):

יש ברירה בין שתי רעות. האחת, שגם מערכת הבחירות הבאה תהיה בזבוזית — כפי שפניתי לגזבר המפלגה שלי ואמרתי לו: למה רק 50% ולא 100%? בבחירות הבאות נאשרר החזר הוצאות של 100% — או שנתחיל, על דעת כל המפלגות, לשים קץ לזבוז, וכבר בחוק הזה אנחנו מקטינים את זמן השידור בטלוויזיה ב-50% —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, לבצל התשובה יש רק חמש דקות.

חיים רמון (המערך):

על החוק, שהוא רע, אינני מתווכח אתכם. אבל האלטרנטיבה היא שהוא יעבור, כפי שהיה בוועדת הכספים. חבר הכנסת צוקר יודע, שלוועדת הכספים הביאו את החוק כפי שהוא, רק לאשרר את הכסף. נקודה. והוא עבר ברוב. אתם יודעים שהחוק, אם הוא יעבור בלי שום תוספת, יעבור ברוב. השאלה היא אם אנחנו באים ואומרים: בואו ננצל את החוק הזה כדי לשים קץ לזבוז העתידי, כי את הזבוז של העבר אי אפשר למנוע.

קריאה:

אתה מוסיף חטא על פשע.

חיים רמון (המערך):

אני לא מוסיף חטא על פשע, באמצעות החטא הזה אני מנסה למנוע את החטא הבא.

אפשר לנהל מערכת בחירות הגונה, ראוונית, גם בכסף שיש עכשיו. וכולנו ניהלנו מערכת בחירות ראוונית, מבזבזת מעבר למה שנדרש ולמה שצריך. אי אפשר להיות אדם רציני ולהציע לקצר את מערכת הבחירות כדי שנוציא פחות כסף. אבל אז להוציא יותר כסף מכיוון אחר. זה מה שאתם מציעים היום.

חבר הכנסת מצא, אני חייב לך תשובה ולמודעות מן הסוג הלא — — —

יהושע מצא (הליכוד):

בגלל הבושה אל תיקח את הכסף.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה לענות לך על זה.

היו"ר ש' וייס:

רבותי, תנו לשמוע התחייבות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני רוצה לענות לך ברצינות. אם בעריצות הרוב תצביעו בעד ההצעה, ואנחנו לא ניקח את התוספת הזאת, מה פירושו של דבר? שאחם במערכת הבחירות הבאה תרצו עם סמי המרצה, ואנחנו נרוץ עם משקלות על הרגליים. את הפטנט הזה אני מכיר. אתה בא בשם המוסר? אתה בא בשם הידיים הנקיות ואומר לי: תרוץ עם משקלות על-ידיך ועל רגליך, אתה תקבל חצי ממני למימון מערכת הבחירות. אני לא רוצה לשלם — — — אני לא מוכן לשמוע את זה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

זה לא שייך לזה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

שמעתי את התגובה שלך גם כן. אני לא מתכוון לאף אחת מן המפלגות הקטנות, וחבר הכנסת אמנון רובינשטיין ביקש ממני לרבר גם בשמו — אין לנו כוונה לצאת מן העניין הזה, וכאן אני מדבר גם בשם סיעת שינוי. סיעת מפ"ם לא הספיקה לומר לי, אבל נדמה לי שגם בשמה.

גדליהו גל (המערך):

אתה נמנע. אם כך אתה לא מתנגד.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

בעניין זה אני מדבר גם בשם סיעת שינוי ונדמה לי — — —

יהושע מצא (הליכוד):

בשם המיעוט הקטן.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

נכון. גדול הסיעה עדיין לא מוכיח את צדקתה, כמו שהוכחתם כל כך הרבה פעמים. אין לנו כוונה להיות ה"פריירים" שלכם — גם שתרוצו עם סמים ממריצים, וגם שאנחנו נרוץ עם משקלות על הרגליים שלנו.

קריאה:

— — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש לך ברירה, למנוע ממני לקבל את הכסף הזה: להצביע נגד הצעת החוק המתירנית, הבזבוזית, הפוזרנית, הבלתי-נחוצה הזאת.

יהושע מצא (הליכוד):

מה עם הבושה?

אמנם זה לא על-פי הנוהל הקיים, אבל כיוון שהיתה אי-בהירות בשאלה מי מדבר ראשון, האם תוכל למסור את ההודעה מן המקום? ברשותך, לא מן הבמה.

רפאל איתן (צומת):

ביקשנו להירשם לרשות הדיבור, אמרו לנו שבדיון הזה אין מדברים.

הי"ר ש' וייס:

נכון.

רפאל איתן (צומת):

אני שומע שכן מדברים.

הי"ר ש' וייס:

אני רוצה להבהיר את הפרוצדורה, שלא תהיינה אי-הבנות לעתיד. הסדר על-פי התקנון הוא: הצעת חוק פרטית בקריאה טרומית, כמו הצעה לסדר-היום, כעל ההצעה מגיש אותה. יכול מישהו לקום ולהתנגד, במקרה זה יש לו רשות דיבור לעשר דקות, ובעל ההצעה יכול לדבר שוב חמש דקות. והיו גם קריאות ביניים.

רפאל איתן (צומת):

ביקשנו רשות דיבור ולא נחנו.

הי"ר ש' וייס:

משום שלא הייתם רשומים. ראשון דיבר דוד צוקר. למרות הכול, ואף-על-פי-כן — בבקשה, בקצור.

רפאל איתן (צומת):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, רצוני לומר שהמעשה הזה הוא עוול משווע. משקים מתמוטטים, מפעלים, ועל כך אמרו: עברתם על המידות, עברתם על הכספים, תיקברו בארמה. ופה — פוליטיקאים לוקחים לעצמם כסף, שולחים את הידיים לכיסים של כל אחד מאתנו, בלי בושה. תחבישו. מי שתומך בהצעת חוק כזאת, אם הוא דואג לעתיד — שיקצץ לכולם. בעתיד אין נותנים כסף. תוחלו על ארבע ותעבדו, כדי שיהיה לכם קצת לבחירות.

לצמצם מחצית מחשדירי הטלוויזיה, כאשר למפלגות הגדולות יש שלוש שעות ולנו רק שמונה דקות? כל הכבוד. תודה רבה.

הי"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. מי תומך בהצעת החוק שהוגשה על-ידי חבר הכנסת יהושע מצא בשם קבוצת חברי הכנסת?

ה צ ב ע ה

ההצעה להעביר את הצעת החוק למימון

מפלגות (תיקון מס' 8) התשמ"ט — 1988.

לדיון מוקדם בוועדת הכספים נתקבלה.

הי"ר ש' וייס:

ההצעה עוברת לוועדת הכספים להכנה לקריאה ראשונה. הפרק הטלוויזיוני יעבור לוועדת החינוך והתרבות. תודה רבה.

הישיבה הבאה, רבותי, מחר, 27 בדצמבר 1988, י"ט

בטבת התשמ"ט, בשעה 16:00. אני נועל את הישיבה.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

— למה לא תתחילו להחזיר מהתשלומים?

חיים רמון (המערך):

חבר הכנסת פורז, אשיב לך בכנות. התשלומים העתידיים משועבדים בשתי המפלגות לארבע השנים הבאות. אתה מבין שאין אפשרות להחזיר?

אברהם פורז (תנועת המרכז שינוי):

אם כך, 50% לא מספיקים.

חיים רמון (המערך):

יכול להיות.

הי"ר ש' וייס:

חבר הכנסת רמון אמר שההצעה צנועה מאוד.

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

הי"ר ש' וייס:

השעה כבר שמונה בערב, אנחנו יושבים כבר ארבע שעות.

חיים רמון (המערך):

אני הבנתי את עמדתך. נסה להקשיב — — —

אברהם פורז (תנועת המרכז — שינוי):

מה עושה אדם שנקלע לחובות? משלם כל חודש.

הי"ר ש' וייס:

אדם שנקלע לחובות, הופך למפלגה.

חיים רמון (המערך):

לצערי, במציאות הפוליטית של מדינת ישראל, כאשר מפלגות נקלעות לחובות, יש להן שתי אפשרויות: האחת — לפנות לכל מיני תורמים, ואז זה יעלה לאוצר המדינה הרבה יותר כסף. האמן לי שאני יודע על מה אני מדבר.

קריאות:

חיים רמון (המערך):

אני אומר לחברים שהם נגד החוק, במקום להתווכח בנושא שלגביו ברור שאין סיכוי לקבלו, לדחותו או לשנותו, תנו יד לתוספת סעיפים — כמו אלו שיש בחוק של חבר הכנסת אמנון רובינשטיין ובחוקים אחרים — אשר יקטינו את ההוצאה, יגבילו את התרומות ויקטינו את ההוצאות לקראת הבחירות הבאות. זה הדבר היחיד שניתן לעשות. אני מקווה שתצטרפו אלינו בעניין הזה. תודה רבה.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מי שיפנה לוועדת הכספים בקשות כאלה, נשלח אותו מכל המדרגות.

אריאל ויינשטיין (הליכוד):

האם כל הקריאות נרשמות בפרוטוקול?

הי"ר ש' וייס:

האם קריאות הביניים אינן נרשמות בפרוטוקול? אני חושב שאפילו אינני צריך לברר את זה. בפרוטוקול נרשם כל דבר.

חבר הכנסת רפאל איתן. האם רצית למסור הודעה קצרה?

הישיבה ננעלה בשעה 20:04.